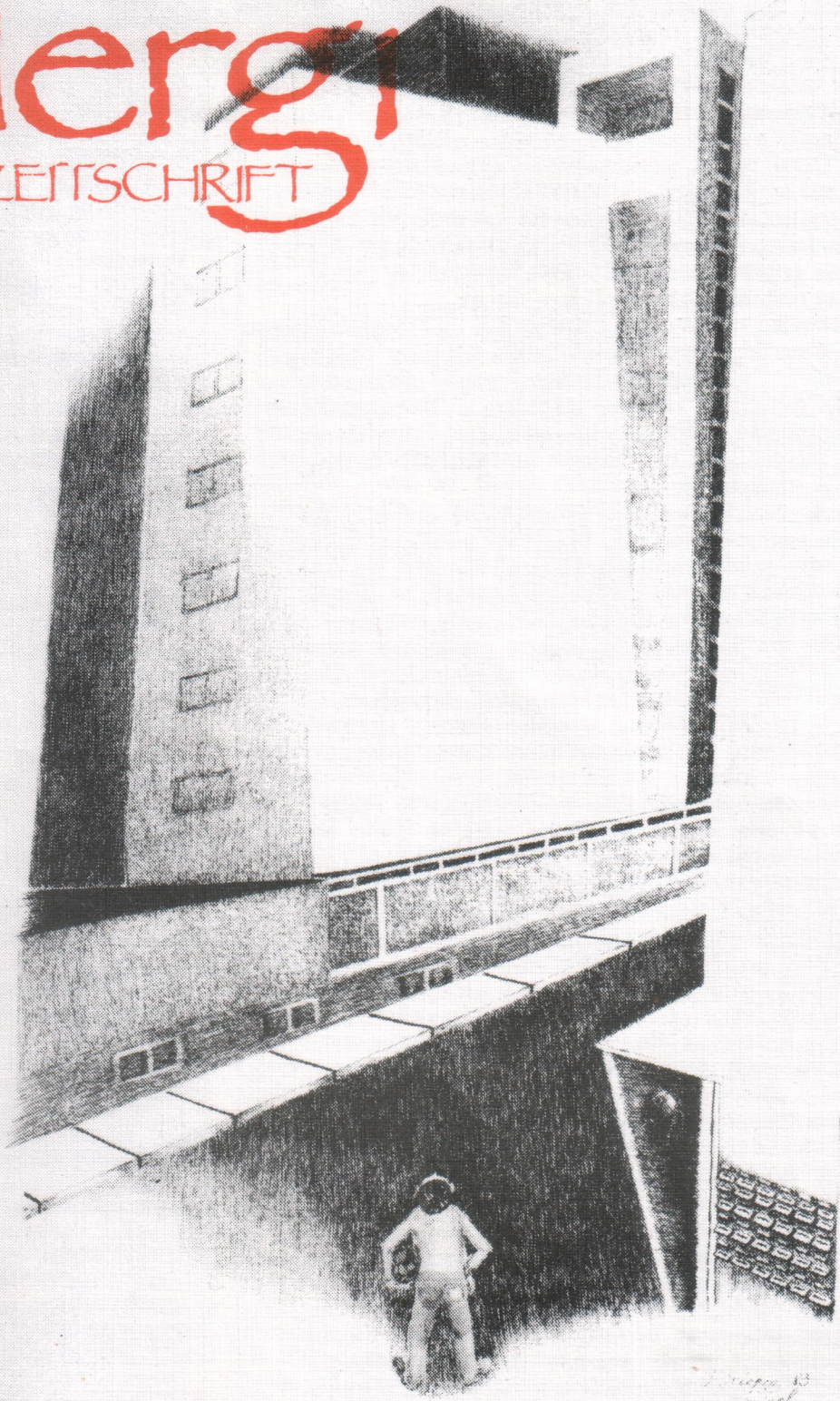

dergi

DIE ZEITSCHRIFT

2 AYLİK EDEBİYAT-KÜLTÜR DERGİSİ . FİYATI 3,00 DM

TEMMUZ/AĞUSTOS 1986 . SAYI 3

dergi'den

Değerli "Dergi" okurları,
"Dergi"nin 2. sayısının yayınlanmasının hemen ardından bir "Genişletilmiş Redaksiyon Kurulu Toplantısı" düzenledik. Bir dergi çıkarma fikrinin oluşturulduğu dönemden başlayarak bizi destekleyen, yazılarıyla, verdikleri fikirlerle çalışmalarımızı zenginleştiren arkadaşlarımızdan oluşan bu çevre dergimizin çıkan sayılarını bir kez daha baştan sona değerlendirdi. "Dergi"nin 2. sayısında eksiklerin, zayıflıkların göreceli olarak azaldığını saptadı.

Bu toplantı, yayınlanmasıyla birlikte gördüğü ilgiye güvenerek "Dergi"nin 2. yayın yılında "aylık bir dergi"ye dönüştürülmesi eğilimimize güç verdi. Böylece, 1987 Mart sayısından başlayarak "Dergi"yi aylık çıkartmaya karar verdik. Bu kararımızın gerçekleşmesi kuşkusuz ancak okuyucularımızın yoğun desteğiyle, abone sayısının ve gönderilen yazıların çoğalmasıyla gerçekleşebilecek.

4. Sayımızdan başlayarak "Dergi"nin her sayısında bir ağırlıklı konu seçeceğiz. "Yurtdışında edebiyat ve kültür ortamımız", "yurtdışında Türkçe çocuk edebiyatı", "yurtdışında gençliğin kültürel sorunları", "yurtdışında giderek yoğunlaşan Türkçe yayıncılık", vb. konuların uzmanlarca incelenmesi ve "Dergi" sayfalarında tartışılmasına olanak sağlayacağız.

Bu amaçla hazırlayacağımız programı ve önerdiğimiz konuları yaz sonrası dönemde, bize yazı gönderen arkadaşlarımıza ulaştırarak yardımlarını rica edeceğiz. Bu arada yukarıda örneklediğimiz türden tartışılması ve araştırılmasını ilginç bulduğunuz konular önerirseniz seviniriz.

Dergimizin bu sayısında bu amaca yaklaşmak üzere iki konuda iki yazı sunuyoruz. Bunlardan birincisi, T. Demir'in "Çocuklara Yazmak" başlıklı yazısı. İkincisi de C. Fuat'ın yurtdışındaki kültürel sorunlar üzerine tartışma açtığı bir yazısı olan "Yitirilen Ulusal Kültür Üzerine".

Okurlarımızdan giderek daha çok mektup ve "sergi" sayfalarında yayınlanmasını istedikleri yazı ve şiirler alıyoruz. Bu arada doğal olarak bizleri eleştiren, eksik ve yanlışlarımıza dikkat çeken mektuplar da geliyor. Övgü de olsa, eleştiri ve yergi de olsa her gelen mektup bizi sevindiriyor. Sayısı sınırlı olan sayfalarımızda bunları yayınlama olanağımız yok fakat yapılan tüm eleştirileri büyük bir ciddiyetle değerlendirdiğimize inanmanızı istiyoruz.

Bu arada bazı okuyucularımızın "sergi" sayfalarıyla ilgili bir yanlış anlamaya düşmemeleri için bir kez daha bir açıklama yapmayı gerekli gördük:

Bu sayfalar okuyucu mektuplarına değil, edebiyata gönül veren, onu uğraş edinen amatörleredir ayrılmıştır. Burada "amatörlük" bizim için "acemilik" anlamına gelmiyor. Biz "amatör"den, yazın yaşamında henüz genç olan fakat seçkin ürünler verebilen ya da şimdiki yazılarıyla ilerisi için çok şeyler vadeden yazarları, şairleri anlıyoruz.

Yazın uğraşının çileli bir uğraş olduğunu, kendini bu alanda kabul ettirebilmenin uzun ve meşakkatli bir yoldan geçtiğini, hatta bir-iki başarılı kitap yayınlamanın bile buna yetmediğini biliyoruz. Bu nedenle yurtdışındaki genç yazar ve şairlerin bu sınırlı ortamda okuyucuya ulaşabilmeleri, kendilerini sınavabilmeleri için bir olanak sağlayabilmiş olmanın sevincini yaşıyoruz.

Geçen sayılarımızda olduğu gibi, bu kez de sizlerden gelecek öykü, şiir, haber ve her türlü desteğe olan gereksinimimizi bir kez daha yineler, içten selamlarımızı sunarız.

"DERGİ" Redaksiyon Kurulu

İçindekiler/Inhalt

	sayfa
T. Demir Çocuklara Yazmak	1
Rafik Schami Göçmen Farenin Son Sözü	2
Mevlüt Asar Ein Gespräch mit Rafik Schami	3
Fethi Savaşçı Almanya'da Şiirler, Öyküler Üzerine	4
Cemil Fuat "Yitirilen Ulusal Kültür" Üzerine	5
Selçuk Ceylan Ein Wochenende mit Mehmet Fıstık	6
Nazım Hikmet'i Anıyoruz	7
Fakir Baykurt Örnek Yazar Orhan Kemal	8-9
Tektaş Ağaoğlu Üç Şair Öldü	10
Yavuz Kürkçü Kafeste	11
Serkan Acar Şiirler	11
Kenan Sinanoğlu Ziyaret	12
Murat Karaaslan Cemil'in Dönüşü	13-14
Demirtaş Ceyhun Gelincik	15
Mehmet Ünal Rafael Alberti'den bir çeviri denemesi	16
Yücel Feyzioğlu Bir Ömür Böyle Geçti	17-18
Rakowski İle Bir Söyleşi	19
Sabri Uysal Cumhuriyetle Birlikte Türk Müziği	20
Özgen Ergin Kapalı Odalar	21
Dieter Glade İstanbul	22
Yüksel Pazarkaya Şiirler	23

IMPRESSUM

"DERGİ" - 2 Aylık Edebiyat-Kültür Dergisi. Sahibi: "Dergi" Girişimi, Dulsburg Yazı Kurulu: M. Asar, T. Demir, F. Hendek, Y. Selek, K. Sinanoğlu, W. Angerhausen, A. Yeşilyurt (V.J.S.d.P.) Grafik düzeni H. Aydoğan.
Adres: "Dergi" Heerstr. 111, 4100 Dulsburg 1, Tel.No.: (0203) 664949, 343197
Hesap No: Deutsche Bank, Dulsburg 623 18 64 (BLZ 350 700 30)
Dizgi, grafik ve basım: Kaynar GmbH, Dulsburg
Fiyatı: 3,00 DM
Yıllık abone tutarı: F. Almanya için 15,00 DM, diğer ülkeler için 20,00 DM (Türkiye aboneleri abone tutarı karşılığında kitap gönderebilirler)

ÇOCUKLARA YAZMAK

Tayfun Demir

"Dört beş yaşlarında çocukları görüyorum, şaşıyorum dile olan gereksinimlerine. Nasıl seviyorlar sözcükleri, nasıl mutlandırıyor her yeni sözcük onları. Düşündükçe, çocuk yazınının en rahat en zengin dile sahip olması gerektiğine daha çok inanıyorum. Çocukluğunda az sözcikle yetinmek zorunda kalmışsa insan, bütün bir yaşamı ne kadar az tanıyacaktır! Çocuk yazınına ilişkin kaygılarım da buradan kaynaklanıyor:

çocuklara olabildiğince çok sözcük vermek; anlama, kavrama, tanımlama yeteneği yani.. düşün ki, düşünce sözcüklerdir: bütünüyle bir ruhsal hazine."

Büyük Çek yazarı Karel Çapek'ten belleğime kazınan bu sözcükler yıllardır allak bullak ediyor beni.

Ne kadar az sözcükleri var oysa çocuklarımızın. Yoğun kültürel etkilenişlerin, çatışmaların içinde, sokakta, okulda, evde durmadan ırzına geçilen çocuk beyinlerinin söyleyebileceği ne çok şey. Kendini ifade edemeyişin dehşetinde, bedensel güç gösterimine saldırganlığa, diyalogsuzluğa, küfüre, şiddete dönüşen tepkileriyle çocuklar. Kimsenin kuşkusuz olmasın, daha güzel bir yarın umudu taşımaz kimse, bu başı bozukluk sürüp gidecekse.

TARTIŞILIR BİR "ÇIKIŞ": RAFİK SCHAMI

Suriyeli yazar Rafik Schami, "Die Brücke"de (1986, I) yer alan "Geleceğin Taşıyıcılarına Anlatmak" başlıklı yazısında Federal Almanya'da yaşamakta olan yabancı çocukların, Alman yaşlılarına oranla çok daha özgün sorunlarla kuşatıldıklarından yola çıkarak özetle şu görüşlere yer veriyordu: Yabancı çocuklar için onların özgün gereksinimlerinden haberli bir çocuk yazını yaratılmak zorundadır. Bunu en iyi burada yaşayan yabancı yazarlar yapabilirler... Varolan örnekler yetersizdir. Alman yazarların yabancı çocukları konu alan yazınsal ürünleri yanı sıra, önyargılarla dolu ve yabancı çocukların beklentilerine yanıt vermekten uzaktır. Köklü bir anlatı geleneği olan "Güneyli" yazarlar, içinde buldukları yeni koşullarda bu geleneği yaşatmak ve çocuklara el uzatmak için yazın çabalarını arttırıp yönlendirmelidirler...

SÖYLENİP DURMAK

Yaşamın can alıcı birçok alanlarında olduğu gibi çocuk yazını alanında da derli toplu, elle tutulur araştırmalarımız yoktur. Oysa Federal Alman çocuk ve gençlik edebiyatı, ülkedeki yabancı çocukların çocuk yazınına yansımaları te-

mel alan birçok araştırmalar, değerlendirilmeler üretmiştir. Nedense bizim edebiyat bilimcilerimiz böylesi önemli bir konuyla ilgilenmek zahmetinde bulunamışlardır. Varolan çocuk yazını ürünlerine bakışımız da daha çok rastlantı beraberliklerde, dost meclislerinde, ayaküstü söyleşilerde "söylenmek düzeyinde" dile getirilmiştir. Yazılıp, çizilmemiş, sahiplenilmemiş, kalıcılığın sağlamıştır. Böylelikle de sağlıklı bir tartışma ortamı yaratılamamıştır.

Ararat'ın iki dilli dizisi içinde Fakir Baykurt, Aras Ören, Yüksel Pazarkaya (doğrudan buradaki gerçeğimizden kaynaklanmayan çocuk yazını ürünlerimizi saymıyorum) masal, öykü, çeviri türünde ürünlerini yayımladılar. Bu dizi daha çok eğitimcilerin öneri ve yönlendirmeleri içinde bir ölçüde çocuklara ulaşabildi. Ama doğrudan çocukları sarıp sarmalayacak dolaysız bir bağ kuramadı çocuklarımızla. Fakir Baykurt'un "Barış Çöreği" yazarının ifadesiyle "aslında bir çocuk kitabı olarak değil, büyükler için de " yazılmıştı. Barış Çöreği de kazandığı ünü, başarılı bir çocuk kitabı olmaktan öte, yine eğitimcilerin yardımcı araç, gereç eksikliği çektikleri bir dönemde baş tacı edilmesine borçlu kaldı. Habib Bektas'ın "Büyükler İçin Çocuk Şiirleri-Yıldızlar Konuşur mu?" başarılı bir ürün olmakla birlikte doğrudan çocuklara ulaşabilecek ve onlarca kucaklanabilecek albenisini büyüklere verdi. Yücel Feyzioğlu "Keloğlan" dizisiyle bir yandan varolan pazarı "akıllıca" değerlendirirken, bir yandan da gerçekten kavranmamış bir Almanya gerçeğinde masala, çocuklara ve en çok da Keloğlan'a ve Türkçe'ye haksızlık etti. Yine de "Ayıkulak" anlatısını bu yargının dışında tutmak istiyorum... Oluşmuş bir resim çizmek değil elbette muradım Pazarkaya'nın öykü, şiir, antoloji ve masal çalışmaları, Baykurt'un "Ateş Ali" dizisi, yayınlanmış biçimiyle pazara dolaysız ulaşma olanağını yitiren masal derlemeleri, Güney Dal'ın, Ömer Polat'ın oyun ve öykü alanındaki çabaları (bunların da yayınlanmalarını dilemekten öte bir şey gelmiyor elimizden), Oğuz Peker'in video-çizgi çalışmaları içtenlikle selamlanmalı kuşkusuz. Kısaca üzerinde düşünüp tartışılacak boyutlarda bir çocuk yazını söz konusu Almanya gerçeğimizde.

Söz Federal Almanya'daki yabancı çocuklardan açılınca akla ilk gelen bizim çocuklarımız olmalıdır. Federal Almanya'da yabancı çocukların çocuk yazını gereksinimleri de bu bakış içinde bizim çocuklarımızın (büyük ölçüde) gereksinimidir. En çok bu ülkede yaşayan Türk yazarlarını bağlamalı, ilgilen-

dirmelidir. Rafik Schami'nin bizce tartışılması gereken çıkışı üzerinden aylar geçti. Kimselerden ses çıkmadı.

KİM KİME DUM DUMA: TOHUWABOHU

Oysa sorun yakıcıdır. Federal Alman kültür endüstrisinin, çocuk yazını tekelininin yönlendirdiği pazardan dışlanmış, özgün normlarla, futbol sahası dışında top toplamak gibi yaralayıcı işlevler üstlenmiş konumumuzu aşmak; okul, aile, çevre, ortak sosyal-kültürel-coğrafi mekanlarda zorunlu bir beraberlikte, birbirine karşı kültürel etkilenimlerle yaşayan tüm çocuklara (yerli ve yabancı) ortak bir geleceğin kapılarını aralamak zorunda olan bir çocuk yazını geliştirmek ertelenmez bir görev olarak duruyor önümüzde işte. Ne Alman çocuk yazını ve onun üreticileri, ne de yalıtılmış, kendi küçük kapalı pazarları içinde yabancı çocuk yazını üreticileri üstesinden gelebileceklerdir bu işin. Her iki tür yazarların uzun soluklu diyalogunda, ortak üretiminden bağımsız çözümler olası görünmemektedir.

HERKESİN BİLDİĞİNİ BİR KEZ DAHA SÖYLESEK Mİ?

Federal Almanya toplumsal-kültürel kimliğini, bir çeyrek yüzyıldan beri burada yaşamakta ve bu kimliği dolaysız etkilemekte olan işgücü göçmenlerinin varlığından bağımsız olarak ele alamaz. Bu bağlamda çocuk yazını düzlemindeki sorunlar da salt "yabancı çocukların gereksinimleri" temelinde ele alınamaz olmuştur. Tartışılması gereken yabancı çocukların varlığı temelinde bu ülkedeki çocuk yazınıdır. Çocuk yazını; değişen koşullar, dolaysız ilişkiye giren değişik kültürler, zorunlu biraradalık temelinde yerli yabancı tüm çocukların yeni gereksinimleri temelinde arayışlara yönelmeli, yöneltilmelidir. Hiç kimse bayrağın rengiyle yetinmeye zorlanmamalı, bunca çok zenginliğin biraradalığı, bu bulunmaz "Hint Kumaş", sevgi dolu, dostluk dolu, hoşgörü dolu, barış dolu yeni oluşumlara dönüştürülmelidir.

UMUT VEREN BİR GİRİŞİM, KIZGIN ÇÖLE BİR DAMLA SU

Geçtiğimiz günlerde Duisburg'daki KIEBIZ adlı projenin girişimiyle Rafik Schami'nin katıldığı, Yüksel Pazarkaya ve Fakir Baykurt'un başka işleri nedeniyle gelemedikleri bir toplantı düzenlendi. (Bu tartışmaya ilişkin bilgi ve belgelere ilgi duyanlar Dergi adresine yazarak isteyebilirler.) Kiebiz, Dergi ve Duisburg (devamı s. 24'de)

Göçmen Farenin Son Sözü

Rafik Schami

Veda etmenin zamanı geldi. Varlığınız korkumu yok ediyor ve beni yasa boğuyor. Gurubunuzu terketmekle hanç kayıba katlanmakta olduğumu şu anda bilmekteyim.

Hiç bir yerde bu kadar bol yiyecek bulunmaz. Ve yiyecek şüphe götürmez, yasemin kokuyor. Açlık bizi ona sürmekte, fakat korku bizi alıkoymakta. Kanımca, iddia ile vicdan arasındaki sınır yok etmeliyiz. Ben bu yiyeceği fiyatlandıracağım ve eğer ölürsem, sizden ricam yasemin kokan herşeyden sakının, çoğalın ve çocuklarınızın çocuklarına anlatın: Herşeyi değil yanlış güzel kokulu yasemini, bu kıymetli çiçeği. Ölüm hoş kokunun ardında da pusu kurar adama.

Belki kendi kendinize sormuşsunuzdur, niçin sizi buraya çağırdığımı. Şu anda ölümün tam gözünün içine bakmaktayım. Ve dünyada hiç bir şeyden korkum yok. Sizi terketmeden önce açıklamak istediğim istek, beni fazla uykuda bırakmayın. O benim göğsümde sürekli çarpıtı, onu aklınızda ben den kalan so... hediye olarak tutun.

İçinizden hiçbiriniz nereden geldiğimi sormadı, bu gurubunuzun en güzel tavrı. Kişinin aşkınühim değildir, mühim olan onun varlığıdır. Fakat bugün size bunu anlatacağım: Annem ve babam Mısır'da yaşıyorlardı. Babam çok erken öldü. Annemse korka korka yaşardı.

Yıl yılı kovalamasına rağmen hiç mi hiç yağmur yağmıyordu. Kıtık biz fareler ve insanların huzurunu bozdu. İştittigimize göre bazı insanlar Limanda gemilere darı ve pirinç istif ediyorlardı. Daima, bazıları aç yaşarken, diğerleri yiyecek istif ederler.

Ben de bir çok genç fare gibi limana gitmek istiyordum. Annem korkudan ağlayarak bana şöyle diyordu: "Gemilerde şeytanlar var, onlar sizi zehirler, yolu bulamazsınız. Liman sizi yutar."

Fakat ben Nil Deltası'nda ki evimizi terk edip arkadaşlarımla acele liman yoluna koyulmuştum. Doğru denecek olursa hiç korkum yoktu. Karnım kedinin hırlıtısından da fazla gurulduyordu. Şeytanlardan niçin korkacaktım ki?

Limana vardığımızda, bazı arkadaşlar sahilde kaldı, ben diğer arkadaşlarımla sessizce gemiye sokuldum. Büyük bir ambar bulmuştum, bu ambarda yemek için aradığım her şey bulunmaktaydı. Bir de güzel bayanla tanıştım. Onunla birlikte bu ambarda çok şevkatli dakikalar yaşadık.

Arkadaşlarım ve ben uzun zaman tartıştık, "sahile geri mi dönelim, yoksa gemide mi kalalım?" diye. Biz böyle tartışırken birden gök güremeye başladı, korkunç bir uğultu beni ve tüm arkadaşlarımı korkuya boğmuştu. Şeytanlar aklımıza geldi. Kendimizi bir an önce sahile atmak için kaçmaya başladık. Dışarı çıktığımızda ne görelim! Gemi çoktan denize açılmış yol almaktaydı. Ya iyi, dedim kendi kendime, başka bir yerde de yaşayabilirsin bundan böyle.

Bildiğiniz gibi farelerin vatanı dünyadır. Yalnız insanlar birbirlerini dikenli tellerle ayırır veya göç ederler. Tam beş yıl bu geminin karnında yaşadım. Yeteri kadar darı, buğday ve pirinç vardı. Fakat hiç unutamadığım şey, hepsi de çok tuzlu idi. Sanki Mısırlılar tarlalarını göz yaşları ile sulamışlardı.

Tarlada olsun veya bodrum katlarda olsun her yerde arkadaş bulabilmekteydim! Onların arasında onlarla birlikte yaşamak benim için büyük bir kazançtı. Bir çok fare gurubunun bu güne kadar topladığı bilgiler en değerli zenginliğimizdi. Çöl farelerinin tutumluluğu yayla farelerinin cömertliği ile bütünleşiyordu. Biz genellikle yiyip, içiyor ve aç kalmıyorduk. Kuzeydeki fare kardeşlerimizin her türlü soğukta yaşayabilme deneyimleri, güneydeki fare kardeşlerimizin öldürücü sıcak altında yaşama başarısıyla kıyaslanabilmekte. Biz de her havada yaşayabilmekteydik, bu da bizim gücümüzdü. Bu kadar benzerlik ve bu kadar da farklılık.

Labaratuarda ki kardeş fareleri görüyorsunuz. İnsanların

tutsağı olduklarından beri benizleri sap sarı. Kafeste sıkışmışlar birbirleri ile konuşamıyorlar. Birbirlerine söyleyecek bir şeyleri yok. Çünkü kendi kendilerinin aksinden başka bir şey değiller. Yaşamıyorlar, ölümü bekliyorlar. Saate göre uyuyor, yiyor ve içiyorlar. Ve saate göre de iğne vuruluyor onlara. Yüzlerce fare bir demir kafes içinde acınacak durumda "cik-cik" etmekteydiler. Öfkeden ateş gib yanıyordum. Bu arada açlığımı tüm den unuttuğum. Kapının sürgüsü beni saatlerce uğraştırdı. Sonunda açmayı başardım. Acele ile çabuk olmaları için bağıryordum. Tuzağa düşen bir arkadaşını kurtarmıştı, gurubumuzun zafer sevinci ona kan içindeki bacağına acısını unutturmuştu. Şimdi haklı olarak düşüneceksiniz bu kafesteki farelerin kurtulduklarına ne kadar sevindiklerini, değil mi? Hepsini de bana cansız ve kızarmış gözlerle bakıyorlardı. Ne oluyor dedim? Kaçın çabuk, kaçın!.. Güzel bir gece sizi ormanda beklemekte, Parıl parıl yıldızlar yolunuzu aydınlatıyor!..Ve ordan biri bize kahvaltıtı kim getirecek? dedi. Bir diğeri saat kaç diye soruyor bunu diğerleri de bilmek istiyordu.

Onlara özgürlüğün dünyadaki bütün saatlerden daha da tatlı olduğunu açıklamaya çalışıyordum. Ne gezer, hiç biri anlamıyordu beni.

İnsanlar bu fare kardeşlerimizin akıllarını zehirlemişler ve yüreklerine hiç bir farenin yıkamayacağı görünmez tohumlar ekmişlerdi. Söylediklerimi anlamadan "özgürlük mü?" diye güllüyorlardı. Hatta bazıları benim biraz kirlenmiş kürküne gülerken, kafeste kalsaydınız sizin için daha iyi olurdu, diğ değilse kadife gibi yumuşak bir deriniz olurdu diyorlardı, bunu onlara insanlar hediye etmiş güya. Nasıl büyük bir yanlış! Hiç bir fare rüyasında dahi kırmızı veya kahverengi kürkü olduğu için burnunu havaya dikmez.

İnsana gelince, eğer insanlar burunlarını havaya dikiyecekleri bir sebep bulamazlar ise diğ insanlara bakar, ağızlarını havayla şişirip of çekerler.

Siz güneyliler, size dünyanın kralı kimmiş göstereceğiz. Evet haklı olarak bize gülebilirsiniz, çünkü insanoğlu serseridir. Bizler kendimizi insanların serseriliğinden sakındıkca çok akıllı oluruz.. İnsanın kötü bir zekası vardır, kendi geçmişinden pek ders çıkaramaz. Biz fareler için geçmiş geleceğimizin anası ve bilgilerimizin kaynağıdır. Değerli fare kardeşlerim şimdi size insanların ne kadar serseri olduğunu gösterebilmek için bir hikaye anlatacağım.

Hamel'n kuzeyde, Weser'de küçük bir şehirdir. Bir defasında orda fareler ve insanlar barış içinde yaşıyorlardı. Bir gün bir katil geldi, fareleri içeren tüyler ürpertici hikayeler anlatmaya başladı. Birisi hastalandımı "fareler ısırıldı da ondan" diyordu. Bir esnafın işi kötüye gitti mi, "fareler esnafın malzemesini yediler de ondan" diyordu. İnsanlar bu katile inanıyorlardı. Anne ve babalarımızı öldürüp ellerini kana buluyorlardı. Yalnız bir kaç fare kılıç ve ateşten kendini kurtarabilmmişti. Daha sonra bu katil şehirden çocuk kaçırmaya başladı. İnsanlar onu şehirden atana dek tam yüzotuz çocuk kaçırmıştı.

Durun, hemen birden rahatlamayın. İnsanlar unutkandır. Yaptıkları çirkinlikten utanacakları yerde herşeyi unutuverdiler.

Hamel'n'de şu anda bir ev var. Bu evin çirkinde bir ismi var. "Farelerhaphişanesi'dir. Bunda şaşılacak bir şey yok. Fare katilleri unutulduğu gibi, insan katilleri de unutulmuştur, hatta daha sonraları yüceltilmişler de. Hangi fare inanmaz ki, insanlar 'Cengiz Han' ismini bu gün ne kadar sevimli bulmaktalar!..

İnsan kendini zamanının en akıllı varlığı zanneder. Gururu ise sınırsızdır. Bir varlık toplama ve çarpmayı yapar, faat kendi dünyasına mahvolduğunu görm z ise, o varlık hesapçıkların serserisinden başka bir şey değildir.

(devamı arkada)

Kim ırmakları lağma, şehirleri küllüğe ve denizleri bulasıcı ölümlü yataklarına çevirdi? Bunu ya karıncalar yada martı kuşları yaptı.

Biz fareler değil, sevgili dostlarım. Biz yapmadık!...

Kim bilir belki toprak ana bu zorba varlığı kendisi bilerek yarım akıllı yarattı. Çünkü, eğer insan çok çok zeki olsa idi, hiç bir fare yaşayamazdı, o esrar perdesini açar bulurdu. Hangi hain zehiri de savaşta bize karşı kullansalar, bizim de bu dünyada savamamıza engel olamayacaklar.

Elma kokan o zehiri hatırlıyorsunuz? Onu da insanların kendileri yapmışlardı. Esasında ölene dek insanlar bu zehir fiçilerinin orada böyle kullanılmadan durduklarını bilmiyorlardı. Düşünün birkez, sayısız miktarda zehirli fiçiler kayıp olmamışlar mıydı? İnsanları o zaman bir korku sarmıştı. Çünkü her bahçede bir zehir fiçisi bulunabilirdi. Fabrikanın da zehir fiçilerinin nerede olduğundan hiç haberi yoktu. Basitce yiti-vermişti fiçiler. Zehir insanı da pusuda beklemekte!...

Gurubumuzda eğer biriniz bir yerde zehir bulursa açıklamayı unutmayın. Bir farenin yaşamı bir gurup farenin yaşamına değişilmez. Çünkü bir gurup farenin sonsuz bir geleceği

vardır. İnsanlar cahildirler. Öyle çalışırlar ki, sanki sonsuza dek yaşayacaklar, öyle aceleyle yaşarlar ki sanki sabaha çıkmayacakları gibi. Ama biz fareler topluluğu yaşamdan çok şeyler öğrendik. Bir fare yalnız bir kez yaşar. Yaşarken çalışmalı ve çalıştığı gibi de yemelidir, yaşamın zevkini çıkarmalıdır.

Şimdi çok sevgili arkadaşlarım, dostlarım!.. Ben karşı tarafa kendimi fırlatıyorum. Bana iyice dikkat edin, canımdan olabilirim, beni sevin ve çoğalın dostlarım, çoğalın!..

Beyaz göçmen fare et parçalarına doğru fırladı. Birkez daha topluluğa dönüp baktı ve güldü. Bir çok kardeş fare göz yaşlarını silerek kahraman arkadaşına bakıyorlardı. Tam kırk beş gün sonra göçmen farenin saçları dökülmeye başladı. Fareler titreyen çıplak vücüdünü yapraklarla örttüler. Ve kırk sekizinci gün de göçmen fare öldü. Yüzlerce fare, göçmen farenin cenazesini büyük bir törenle Rein nehrinin o kuvvetli dalgalarına bırakıvermişlerdi. Geri döndüklerinde yasemin kokan yiyeceklerden uzak duruyor, sevişiyor ve gün be gün daha da çoklaşıyorlardı.

EIN GESPRÄCH MIT R. SCHAMI

- M. Asar: Meine erste, dumme Frage an dich; Warum schreibst du Märchen?
- R. Schami: Märchen deshalb, weil es in meiner Kultur sehr verankert ist. Wenn ich Märchen schreibe, habe ich das Gefühl, daß ich meiner kulturellen Herkunft sehr nahe bleibe. Ich verlasse sie nicht. Diese Erzählart im Orient, das Märchen ist sehr tiefer verwurzelt, als die neue Art, die als europäischer Einfluß, als realistische Erzählweise, gekommen ist. Deshalb fühle ich mich wohler und ich kann über die verschiedensten Themen in Form von Märchen reden.
- M. Asar: Ich wollte meine Frage mit dem „Plädoyer für Kinderliteratur in der Fremde“, das Ihr, Du und Eleni Torossi in der Zeitschrift „Die Brücke“ veröffentlicht habt, anknüpfen. Was war euer Anliegen?
- R. Schami: Wir, meine Kollegin Eleni Torossi und ich, haben das Gefühl, daß viel zu wenig für die Kinder geschrieben wird. Da die Kinder aber die Zukunft in sich tragen, müssen wir uns mehr bemühen, ihnen lebendige, lustige, abenteuerliche Literatur zu schreiben. Dieser Mangel existiert noch. Und das ist besonders bedauerlich, weil wir aus Kulturen kommen, in denen viel erzählt wird. Hier gibt es eine Lücke, die wir entdeckt haben. Das war der eigentliche Grund.
- M. Asar: Dieses Plädoyer von Euch hat Diskussionen ausgelöst und ein Echo gefunden wie z.B. in Duisburg. „Kinderliteratur in der Fremde“ erinnert mich an die Diskussion über die „Gastarbeiterliteratur“. Wie ist deine Einstellung dazu?
- R. Schami: Also, erstmal ich war sehr angenehm überrascht, als die Kollegen in Duisburg diesen Vorschlag angenommen und mich zu dieser Diskussion eingeladen haben. Ich bin heute sehr beeindruckt über das, was heute 5 Stunden lang diskutiert wurde, produktiv diskutiert, nicht nur polemisch. Jetzt das, was die „Gastarbeiterliteratur“ betrifft: Ich betone nochmal: Es ist eine Minderheit, die hier in diesem Land leben. Eine Minderheit, die ihre Kultur in sich trägt und in diesem Land entwickelt. Das heißt, es entstehen immer mehr Formen, immer mehr Themen, immer mehr stoßen wir zu neuen Ufern und erzielen mit unserer Literatur eine multikulturelle Gesellschaft. Das ist eine Literatur der Minderheit,

auch wenn sie in Deutsch erscheint. Es muß nicht Mitleid ihr Zeichen sein, kein Weinen -was viele mißverstehen- sondern es ist eine erstrangige Literatur, die ihren Platz in der Deutschsprachigen Literatur hat. Sie wird immer mehr. Wir können heute nicht ahnen, was in den nächsten 10 oder 15 Jahren daraus wird. Wir setzen die Steine für diesen Weg. Woraus dann vielleicht die verrückten, schönen Formen dieser Literatur kommen werden. Diese Literatur der Minderheit bereichert die deutsche Literatur. Sie hat einen Zentralpunkt, die Sichtweise eines Angehörigen einer Minderheit, die nicht unbedingt besser oder schlechter ist, sondern einfach eine andere ist. Nur weil diese Literatur von einer Minderheit ist, bedeutet es nicht, daß sie gut ist. Das sagt gar nichts über die Qualität. Es gibt schlechte, gute, gelungene und mißlungene Literatur der Minderheit. Diese Literatur, ob das Liebesgeschichte, Krimi, Märchen Nouvelle oder Gedicht ist, hat einen gemeinsamen Nenner. Über das Leben der Minderheit, über die Sichtweise der Minderheit gegenüber einer Mehrheit, wie sie lebt, wie sie sich verhält. Das ist noch offen, wie die Literatur als Minderheit genannt wird. Das ist auch eine Entwicklungssache Minderheit immer mehr hier verankert lebt, besser, vielleicht noch präziser von einer Minderheiten-Literatur, Minderheiten-Kultur zu reden.

M. Asar: Ob diese Literatur sich in der Zukunft durchsetzen kann oder nicht, hängt auch von der Entwicklung einer neuen Multikulturellen Gesellschaft ab. Also, wie du sagtest, das Ziel zu einer multikulturellen Gesellschaft, ist das zu erreichen? Was kann die Literatur dabei leisten?

R. Schami: Diese Frage ist sehr wichtig. Erste Voraussetzung ist, daß diese Minderheit eine gesicherte, berechenbare Zukunft von der Mehrheit bekommt. So ist es immer ein Mangel der Demokratie, in einer Mehrheit, daß wir immer in einem unsicheren Zustand leben. Das ist die erste Voraussetzung, damit die Literatur und Kultur weitergeht. Alles anders zu träumen, wo wir nur über Morgenpannen können, ist Quatsch eigentlich. Zuerst müssen die politischen, kulturellen Rechte dieser Minderheit garantiert werden, als Garantie für die Demokratie der Mehrheit. Denn so wie die

Almanya'da Şiirler Öyküler Üzerine

Fethi Savaşçı

Söyleyeceği sözü olan insan yazardır. Öyle sanıyorum ki yıllar önce Samim Kocagöz söylemişti bu sözü. Bir yerde de yazmıştı, ama nerede? Şimdi iyice a-nımsayamıyorum.

Söylenecek söz de birikimle olur. Birikim de okuyarak, araştırarak, kısacası deneyimlerle varılan bir şey!

Son zamanlarda dergi ya da gazete sayfalarında öykü, şiir üstüne, ahkam kesenler yine çoğalmaya başladı. Bu bir bakıma iyi, sanatımıza olan ilgiyi gösteriyor. Ne ki ilgiyi bir başka türlü anlıyor kimileri. Bir iki öykü, şiir yazıp yayınladıkları zaman basıyorlar yaygarayı. Hani benzetmek gibi olmasın, hani tavuğun yumurtladığı zaman çıkardığı gürültü gibi boş, tınlayıp duruyorlar. Beğenilsin, hemen baştaçı edilsin istiyorlar yazdıkları. Gazeteci gözlemciliği ile sanatçının gözlemciliğini birbirine karıştırıyorlar. İç gözlem yeterli değil. doyurmuyor insanı. Yazılan öykülerde, bir Türk-Alman düşmanlığı yapmak da moda oldu beş altı yıldır. Toplumsal olaylarda Alman fanatiklerini nasıl kınıyorsak, yazının içine sinmiş fanatikleri de kınamamız gerek. Kendilerinden başka sanatçı olmadığina inanan, eleştirisiz, deneyimsiz, yerine oturmamış, günün modasına uymuş, sıradan öyküleri de, yazarlarını da kınamamız gerek. Ulusların birbirine düşmanlığı olmaz. Burada anlaşılmalı ilkin!

Gerçek sanatçı övünmez, başkalarına açık, saklı meydan okumaz. Liseler arası bilgi yarışmasına çıkar gibi, seminerlerde, okuma günlerinde icazet kesmek, en azından sevimsizlik, hafiflik olur. Bu işte ben de varım demeye getiriyor kimileri. Varsan varsındır. Ama yapıtın var mı? Öykünün, şiirinin üstündeki etkileri silebildin mi? Silemedinse, gerekli özeni, çalışmayı gösteremedinse, merak etme, zaman silecektir yazdıklarını da.

Otuz yıl önce övünçlülüklerin, adam kayırmaların, meydan okumaların arkasına saklananlar, silindi gitti. Türkiye geneli için böyleydi. Neden mi? Kendilerini yenileyemediler de ondan, Her yeni sese, her yeni imzaya, hep tepeden baktilar. Bu gün araştırmacıların dışında hiç kimse okumuyor yapıtlarını.

Durum şu: Gittikçe gelişen bir sanat okuyucu kitlesi var. Dolayısıyla sanatçılar da çoğalıyor. Eskiden sanatçılar birbirlerinin yazdıklarını okurlardı. Şimdiki birbirlerinin yazdıklarını karalama yarışındalar. İki arada bir derede kalan sağ duyulu okuyucu kitlesi de "Bunlar kendi aralarında birliği sağlayamamışlar, birbirlerinin ayağının altına sabun kalıbı koyup duruyorlar. Oturmamışlar hepsi de sekte kerataların. Yazdıklarını ne diye okuyayım? diyor. Böyle diyenler çoğaldıkça çoğalıyor. Kimi dergilerin

batıp çıkışlarından, kimilerinin de satışlarından çıkarıyorum bu kanyı.

İkinci yeninin önde gelen ozanlarından Süreyya Berge, Kitaplar Dergisi'nde yakınıyor. Özetle şöyle: Rahmetli ozan Turgut Uyar'ın kişi kitabını imzalatmış Uyar'a, Berfe, şiir okuyucunu suçluyordu. Şiir okuyucusunun suçu yok ki, şiir okuyucusunun çoğunluğu somut ozanlar seviyor, soyutta karar kılanları sevmiyor. Nazım Hikmet, Ahmer Arif, Enver Gökçe, A.Kadir, Can Yücel, Ali Yüce'nin kitaplarını kapışıyor, kısa zamanda tükeniyorsa, şiir okuyucusunun azaldığını değil, uyandığını, kendi ozanlarına sahip çıktığını gösterir bu durum.

Yurtdışındaki şiirimizde de geriye doğru bir gidiş seziyorum. Doğal olarak kültürel, politik, ekonomik ortamla da ilgili. Yanılmayı çok istiyorum, Çarpıcı şiirler, öyküler çok az yazılıyor. Din u-mut ettiğim genç yazarlardan, ozanlardan umduğum şeyleri bulamıyorum. Uzun zamandır bu böyle. Hep birbirinin tekrarı, güzel kapaklı kitaplar durup duruyor aylardır okunacak. Tekrardan okuyup mektup yazacaklarını çoğunluğu oluşturuyor. İçlerinde sanki şiirle öykü yok gibi Oysa ki bu türde kitaplar. Kimileri kızacak söylediklerime ne yapalım! Eski bir söz "Doğru söyleyeni dokuz köyden öteye kovalar" Bu sözde eskidi gibime geliyor. Doğru söyleyeni dokuz ülkeden öteye atarlar demek, daha doğru olur. Öyle de oldu geçmişte, ama bir başka yazı konusu.

Güzel Türkçemizin yerli yerine oturmuş, deyimlerini, Atasözlerini değiştirmek, kimin haddine!

Kimileri de yol, fabrika, işyeri anılarını anlatarak öykü yazdım sanıyor. Arkadan da yükleniyor, anlayışsız ustabaşına, postabaşısına, şefine. Ama işe geç geldiğinden, izinden bir gün sonra dönüp işbaşı yaptığandan, kısacası zamanlamaya önem vermediğinden hiç söz etmiyor. Daha başka küçük işyeri suçları nıda gizliyorlar.

Genç ozanların bir bölümü de Nazım Hikmet'i şeklen dizelerinde öykünüyorlar. Merdiven şeklinde dizeleri sıralıyorlar. Ama dizelerin sesi kırılmış, kulağa hoş gelmezmiş, o güç kendilerinde varmış yada yokmuş umurlarında bile değil. İlle de beğenilsin, baştaçı edilsin istiyor böyleleri de.

Hele Almanya'nın yağmuruna, köpeklerine çatan o kadar çok şiir yazılıyor ki ortalık onlarla dolu. Brakın Almanların iklimini, köpek sevgisini, geleneklerini, göreneklerini. Siz önce kendinizi değiştirin, sonra da anlamaya çalışın çevrenizi. Diyesi geliyor insanın. Hepsini böyle değil, ama büyük çoğunluğu böyle.

Bir genç ozana bir zamanlar: "Şu A-

tila İlhan etkisini at üstünden!" demiştim. Bir daha da konuşmadı benimle. Selam vermedi de almadı da, eh ne yapalım canı sağ olsun! Alınganlık, küsmek, hep kendini yenileyememekten doğan küçük sıkıntılar. Geçer zamanla. Ama insan düşündüğünü söylediği zaman neden suç oluyor? Kendine güvenemeyen ozan, göstermesin, yayınlamasın şiirlerini. Kendine saklasın, ya da yakınlarına okusun daha iyi. İlk gençliğimizde, şiir defterlerimizdeki aşk şiirlerini biz yayınlıyormuyuz? Şimdi utanıyoruz, sıkıyoruz da ondan. Şiir yayınlamak bir tür eleştiriye açık olmak değil midir?

Yenileyeyim bir kez daha:Şiir, bir dil ustalığı işidir. Kendimizden önceki yeniye bilmiyorsak, yeni adına ne koyacağız orta yere? Yazınımızdaki akımları yerli yerine oturtmadıkca, en azından Türk Halk kültürünü bilmedikçe olmaz bu iş. Yazdığımız şiirlerde ses uyumunun, müziğin, deyişin bilinmesi, yerine oturması böyle oluyor hep. Ozan ot gibi yerden kendiliğinden bitmezki! Öteki sanat dalları da böyle, başkaca gelişmenin, genişlemenin, sevilmenin, aranmanın yolu yok.

Brakın evrenselliği, ulusal bile olmak, büyük bir emeğin ürünüdür. Ulusal olmadan, kendi kültür mirasına sahip çıkmadan, bir insan evrensel şiirler yazamaz. Bir başka örneği, çıkış yolu yok bu işin.

BİR MERHABA DİYE BİLSEM

Kokuşuk sabırlar içinde
Eridi gitti bunca yıl
Ne erebildik umutlara düşlere
Ne de gidebildik
O bizim söğütü derelere

Bilmem yerinde duruyor mu
Bizim o eski ahşap ev
Bilmem incir ağaçlarında
Hala çocuklar eğleşiyor mu

Develer çoktan sucuk oldu biliyorum
Bizim Emmioğlu mahallesinde
Kimi sorsam öldü diyorlar
Ne diyeceğimi bilemiyorum
Yaşıyor çocukları yakınları
Yıldan yıla bizim oralarda
Yitip giden şeyler arıyorum.

Bu Almanya yalnızlığından
Bir sabah bizim oralara varabilsem
Eşe dosta herkese
Uçan kuşlara dağlara ovalara
Tütünde pamukta zeytinde çalışanlara
Bir merhaba diyebilsem
Ne iyi olurdu.

Fethi Savaşçı

Yitirilen Ulusal Kültür Üzerine

Cemil Fuat

"F.Almanya'da gençlerimiz ulusal kültürden uzak yetişiyorlar. Anadillerini bilmiyorlar. Geleneklerine, göreneklerine yabancı kalıyorlar. Giderek almanlaşıyorlar, yozlaşıyorlar."

Özellikle son zamanlarda katıldığım edebiyatla, kültürle, toplumsal sorunlarla ilgili tüm toplantılarda, yukarıda özetlediğim tasanın dile getirildiğini, hararetle tartışıldığını izledim, izliyorum. Bu toplantıları yönetenler, yönlendirenler, açıkoturumlarda söz alıp konuşanlar konuyu açıldıkça üzüntülerini dile getiriyorlar. Yurt dışında yetişen gençlerimize ulusal kültürlerini tanıtmak, onlara böylece kişilik kazandırmak için yollar öneriyorlar. Bu tartışmalar çoğunlukla Avrupa'nın Anadolu kültürüne olan ilgisizliği üzerine serzenişlere, yıllardır süregelen haçlı ruhunun bizlere olan düşmanlığı üzerine hırçınlık dolu konuşmalara gelip dayanıyor. Bir süre yaygınlaşan yabancı düşmanlığından da bahsedildikten, Anadolu insanının insancıl ilişkilerdeki duyarlılığı, içtenliği, dostluğu v.b. yanları üzerine övgüler düzülüyor. Bunların genelde Batı dünyasına, özelde de yurtdışında yetişen gençlere tanıtılmasının gerekliliği ve acilliği üzerinde fikir birliğine varılıyor ve toplantılar böylece sona eriyor.

Hemen hemen değişmez bir sırayla ve yaklaşık aynı sözcüklerle yürütülen bu tartışmalar kabak tadı vermeye başladı. Ama asıl beni etkileyen, korkutan şey ne bu toplantıların yeknesaklığı ne de söylenen lafların çığnenmişliği. Bu konuşmaların milliyetçi, tutucu çevrelerde değil, kendine ilerici demokrat, devrimci Marksist, v.b. diyenler tarafından yapılıyor olması. Bu çevreler bir yandan bu tartışmaları yoğunlaştırırken bir yandan da gençlere "kendi" kültürlerini, Almanlara da Anadolu halk kültürünü sergilemek için folklor kursları, saz kursları, düzenliyor, korolar kuruyorlar. Görevlilerin salt iş olsun diye (bazen bu iş için bir kuruluşun birkaç kurusu da bulunur) üzerinde düşünmeksizin, hiç bir fantazi ve yenilik katmaksızın, sanatsal kültürel tasarlardan uzak yaptıkları bu çalışmaların sonunda ortaya zavallı bir tablo çıkıyor: Üçüncü karbon kopyadan bir Çayda-Çıra, hoparlörleri cızırdayan bir güçlendiricilikte ikide bir tekleyen sıska bir saz, bodur şnaps kadehlerinde sunulan anasonlu rakı, bol kıymalı bir de döner -elim varmıyor yazmaya ama -biraz da Nazım Hikmet (bütün bu kepezeliğe ucuz tarafından ancak böylece devrimci bir içerik kazandırılabilir). İşte size ulusal kültür!

Nostalji mi? Ulusçuluk mu?

Kültür, ulusallığın ötesinde sınıfsaldır. Her ulusun bir tek kültürü yoktur.

Her ulusta, o ulusu oluşturan sınıfların kültürleri vardır. Burjuva kültür bilimcilerinin ulusal kültür diye öne çıkardıkları şey aslında her toplumda hakim olan sınıfın kültürüdür. Şimdi sormak gerekir: Gençlere ulusal kültür diye sunulmak istenen kültür hangi ulusun veya hangi sınıfın kültürüdür? Eğer ulusallıkla söz konusu olan "1000 yıllık Anadolu kültürü"nde Kürt, Ermeni, Rum Arap, v. b. ulus ve halkların da kültürlerinden bahsetmek gerekmez mi? Hele bu insanlar Türkiye'de -yani kendi ülkelerinde- ulusal baskılar altında yaşarken, büyük ulus şövenizmi "Ne mutlu Türküm diyene" belgisi altında Anadolu'da ne bulduysa "Türktür" diye ilan etmişken!

Eğer sınıfıllıkla söz konusu olan, herhalde bu da sadece döner, rakı ve kötü çalınmış sazdan ibaret değildir. Hele bazılarının eğilim gösterdiği arabesk hiç değildir!

"Biz halkımızın ilerici, devrimci değerlerine, Yunus'lara, Pir Sulatan'lara, Köroğlu'lara, Dadaloğlu'lara sahip çıkıyoruz" v.b. iddialar artık bana hiç de ikna edici gelmiyor. Bu iddiaların altından burnuma inceden inceye bir nostalji, utangaç bir ulusçuluk kokusu geliyor. Evet, 20. yüzyılın sonunda Avrupa'nın göbeğinde feodal değerleri ısrarla "devrimcidir" diye öne süren sürekli sözünü ettiği "kendi" ülkesindeki çağdaş sanata, edebiyata bile yabancı kalan, F.Almanya toplumunda varolan tüm değerleri de bir torbaya doldurup "emperyalist kültürdür" diye karalayınlar eğer ulusçu değillerse nostaljik bir uyukudadırlar.

Genç kuşaklar ve bir azınlığın kültürü

F.Almanya'da Alman toplumbilimcilerin ve politikacıların giderek daha çok üzerinde durdukları, yukarıda bahsettiğim tartışmaları yürütenlerince inatla görmezlikten geldikleri bir olgu var: "Misafir işçi" misafirliliğini bırakalı çok oldu. "Yabancı işçi" artık yabancı değildir. F. Almanya'da giderek bir Türkiye azınlık oluşmaktadır. Bunların bir bölümü ileride Türkiye'ye dönseler bile bir kesimi burada kalacaktır. Onların da çocukları olacaktır. Artık söz konusu "Materi"nin özü değişmektedir. "Anadolunun bağrından kopup gelen gurbetçi" yakında yok olacaktır. Onun yerini F. Almanya'da yaşamakta olan ve giderek nesilden nesile bu toprakları vatan bilecek bir azınlık alacaktır.

"Bizim gençler" diye tanır tanımaz sözedilen gençler işte bu azınlığın gençleridir. "Türkçeyi tam bilmiyor, Almanca'yı da konuşmuyor" diye üzüntü duyduğumuz, ulusal benlik kazandırmaya

çalıştığımız," yitip gidiyor, Almanlaşıyor, yozlaşıyor (!)" diye şimdiden arından gözyaşı döktüğümüz...

İstanbul'daki Mişon da Türkçeyi tam konuşamazdı, İbrancısı de bozuktu ama Türkiyeliydi. Ermeni Artin'in de Ermenicesi su götürürdü, Türkçeyi aksanlı konuşurdu ama Türkiyeliydi. Terörle, tehditle İstanbul'dan sirdüğümüz 'Lefter de Galatasarayın arka sokaklarındaki meyhanesinde bize hizmet ederken. laternesinin eşliğinde şarkı söylerken aksansız bir Türkçe konuşmuyordu ama Türkiyeliydi. Ve bugün Yunanistan'ın Atina kentinde hala Türkiyelidir ve Galatasaray'ı özler. Hele Kürt Haso jandarma refakatinde askere gitmeseydi, Ali okulunda dayakla şimdi bildiği Türkçeyi öğrenmeseydi içine yüzlerce Türkçe sözcük katılınca Kürtçeden başka bir dil bilmeyecekti, Kendisi bugün bile bir tek kelime Kürtçe okuyamaz. Hataydaki Arap Fettah, Akyazı'daki Çerkez Janset, v.d. hep Türkiyelidirler ve 1000 yıllık Anadolu kültürünün mimarları bunlardır.

Biz çok uluslu bir ülkenin çocuklarıyız. Dolayısıyla çok uluslu bir kültürün oluşumunu kolayca anlaması gereken insanlarız. Ulusçuluk gözlüğünü çıkararak bu azınlığa bakmak, böylece onun kültürel sorunlarına eğilmek bizim için daha kolay olmalı. Yıllar yılı Türkiye'de aşırı batıcılığa, emperyalist kültüre bir tepki olarak Anadolu kültür hazinelerine sahip çıkmak, onların mirası temelinde çağdaş bir kültüre yol almak doğrultusunda yapılan tartışmalardan, araştırmalardan -ne yazık ki bunlar çoğu zaman Kemalist ideolojinin etkisi altında da kalmışlardır- aklımızda kalan bir iki kırıntı burada bize teorik temel oluşturamaz oluşturmamalıdır.

Çünkü konuyu edilen gençler artık bu topraklardan çok uzaklarda, yaşam ritminin, üretimin, insan ilişkilerinin, v.b. çok değişik olduğu, teknolojiye son derece ileri bir kapitalist toplumda yetişiyorlar. Bu yeni azınlık yaşadığı ülkenin yollarında eşekle dolaşmıyor, Autobahn'larda saatte 200 kilometre süratle araba kullanıyor. Bir işlikte bir işgünü içinde neredeyse Türkiye'de otomotiv sanayinin bir günde ürettiği değeri tek başına üretebiliyor.

Bir toplumdaki manevi değerlerin sentezi olan kültür aynı zamanda toplumsal ve maddi yaşamın da bir yansıması olmak zorundadır. Bu insanlara emperyalist kültüre karşı seçenек olarak saz döner ve rakı sunan anlayış, içine düşüğü nostaljik uykudan uyanmazsa milliyetçiliğe hizmet etmek bahtsızlığından kurtulamayacaktır.

Üzerinde hemen herkesin spekülasyon yaptığı bu gençlik zaten yeterince tutuculuğun, sağcılığın, ulusçuluğun, aşırı dinciliğin bombardımanı altındadır.

(devamı arkâda)

Yitirilen Ulusal Kültür Üzerine

Gettoların karanlık duvarlarının arkasında yeterince saz da var, döner de var, Alman düşmanlığı da var! Olmayan şey, bu azınlığın getirdiği değerlerin -şayet getirdiyse ve ne getirip ne getirmediği araştırma konusu yapılmalıdır- karşılaşıldığı bu yeni toplumdaki değerlerle sentezini yapmaya açıklık ve hazırlıktır.

Yeni bir kültüre doğru

İkide bir haçlı ruhunu, yabancı düşmanlığını öne çıkarıp serzenişte bulunanlar, "komşudan bir tuz isteyemiyorum" diye yakınıp Anadolu'daki feodal dayanışmaya nice baha biçenler F. Almanya'da, ülkesinden binlerce kilometre uzaktaki bir başka ülkedeki ırkçı rejime karşı siyahlarla dayanışma için bir anda meydanları dolduran, Şili'deki faşizme karşı yüreğinde samimi bir nefret duyan; işini gücünü bırakıp Nikaragua'ya yol yapmaya giden, dünya barışı için polis copuna, meslek yasaklarına, "ulusal çıkarlar" demogojisine boyun eğmeden mücadele eden bir insan malzemesi olduğunu da görmelidirler. Bu ülkeyi bağenmeyen, karalayane, kadınlara aşifte gözüyle bakıp, ikide bir köpeklerini konu edenler F. Almanya'da köylü savaşlarından, 1918 devrimlerinden, Ruhr savaşlarından, anti-faşist direnişlerden bugüne gelen bir kültürün de olduğunu artık görmelidirler. Tanımadan (Marks, Engels, Brecht'in adları bilinir, ileri olanlar Goethe diye birinin de yaşadığını duymuştur) hafife aldıkları bu zengin hazinelerle dolu engin ve modern kültürü tanımalıdırlar. Dil öğrenmeye özenmeli, okumalı, müzelere, sergilere, sinemaya gitmeli, kendi gettolarından çıkıp etraflarına bakmalıdırlar. Almanlarla ilişkilerini sosyal yardım dairesine girmek, ev bulmak, salon bulmak, v.b. günlük, kısa vadeli çıkarlar temelinden koparıp, bu insanları kendilerinin de özlediğini iddia ettikleri derin duygusal, insancıl ilişkiler içinde yeni baştan tanımayla çalışmalıdırlar.

Bugün kültürel sorunlar üzerine ezber tartışan "aydın" ancak bunları yaptıktan sonra azınlığın gençlerini emperyalizmin, Türk ve Alman gericiliğinin kültürsüzlük çemberinden kurtaracak köklü seçenekler sunabilir. Onlara her iki toplumdaki süzülüş en yüce değerlerle tanışmak olanakları açabilir. Yeni yetme nesillerin yozlaşmasını engellemek için ancak böylece bir katkıda bulunabilir. Bu gençler iki, üç nesil sonra Türk kalmayacaklardır. Türkçeyi de doğru konuşamayacaklardır. Ama her iki kültürün üst düzeyde sentezine sahip birer insan olarak yetişebilirlerse bu bir kazanç olur. Sanırım istenmesi gereken de bu olmalıdır.

Ein Wochenende mit Mehmet Fistik

Selçuk Ceylan

Als Gast von Kiebitz wurde Mehmet Fistik zu einem Wochenendworkshop nach Duisburg eingeladen. Der Pantomime Mehmet Fistik aus Köln... So einfach ist die Adaption inzwischen geworden, um nicht Integration zu sagen, denn es sind immer noch rühmliche Ausnahmen in Sportvereinen und anderen Einrichtungen, deren Mitglieder in den Zeitungen nicht mehr mit ihren nationalen Zusätzen Erwähnung finden. Da heißt es z.B.: Ali aus Hamborn zeigte sehr gute Leistungen und nicht der Türke Aki... usw.. So wird auch Mehmet Fistik inzwischen vorgestellt, der Pantomime aus Köln, wo er 1980 ein Pantomime-Studio gründete, und nicht mehr der türkische Künstler... Es ist vielleicht richtig, denn wir alle sind so geworden, weil wir schon einige Zeit in einer fremden Kultur leben, erleben und etwas zu schaffen versuchen. Den Werdegang vieler Künstler, Wissenschaftler und Sportler etc. verdanken sie unter Umständen den Einflüssen der multikulturellen Vielfalt. Die äußeren Zwänge und Ungerechtigkeiten motivieren die Persönlichkeit zu Taten, denen er möglicherweise in seiner nomokulturell geprägten Heimat nicht hätte aufraffen können.

Natürlich gibt es viele ausländische Künstler, die bereits in ihren Herkunftsländern hervorragendes geleistet haben, bevor sie diese aus allen möglichen Gründen freiwillig oder unfreiwillig verlassen haben. Die Frage bleibt zu untersuchen, ob sie durch den Sprung ins kalte Wasser, d.h. räumliche Veränderung der Kultur, positiv beeinflusst wurden oder werden.

Das Workshop mit Mehmet Fistik in Duisburg wurde mit einer einleitenden Einführung zu dieser sprachlosen Kunst von dem Pantomime aus Köln eröffnet. Was für eine Diskrepanz? Der sprachlose Künstler versuchte seine Kunst mit Worten zu erklären. Schon wieder eine endlose soz. Objektive Diskussion dachten wohl viele Teilnehmer. Aber nein, dieser Künstler sagte da erstaunlicheres, das unter die Haut ging.

"Um Pantomime zu machen, muß man die Sprache des Körpers verstehen. Um den Körper erzählen zu lassen, muß man die Gefühle kennen. Um die Gefühle zu kennen, muß man den Menschen kennen. Um den Menschen zu kennen, muß man sich selbst kennen."

Da war man schon mitten drin! Fragen über Fragen. Wieso war es nötig, um den Körper erzählen zu lassen, sich selbst zu kennen? Warum reichte es nicht aus den anderen, den man sah, einfach nachzumachen...?

Die Teilnehmer sollten bald in der aktiven Phase der Arbeit feststellen, daß es schwer war, das Besprochene umzusetzen. Denn jeder sah und sieht andere durch die eigene Brille. Die Fähigkeit jemanden vorurteilslos zu sehen, erfordert schon einige harte Arbeit an sich Selbst. Die Voraussetzung dafür ist wieder das Verstehenwollen des anderen und seiner Gefühle ohne ihn in seine eigene Vorstellungswelt hineinzupressen. Dazu ist es aber notwendig, daß man die anderen als gleichberechtigte Partner akzeptieren kann und eigene Vorurteile zu überdenken und von sich abzuschütteln bereit sein muß. Egal ob der andere Kind, Schüler, Erwachsener, In- oder Ausländer ist.

Mehmet Fistik berichtete u.a. aus seinen langjährigen Erfahrungen, vor allem der Arbeit in den Schulen und Jugendzentren. Oft erlebt er, daß Lehrer zu ihm kommen und ihn fragen; wie haben sie das fertig bekommen, daß die Schüler so aufmerksam und intensiv mit ihnen gearbeitet haben? Ich bin froh, wenn sie wenigstens 45 Minuten lang mir zuhören...

Die Teilnehmer mußten laut herauslachen, als Mehmet Fistik diese und ähnliche Episoden erzählte. Sie hatten nämlich das Gefühl, daß sie in die Geheimnisse der Pantomime eingeweiht waren.

Ich kann nur jedem empfehlen, sich Mehmet Fistik anzusehen und wenn sich die Gelegenheit ergibt, mit ihm zu arbeiten.

Nazım Hikmet

Niçin öldün Nazım?
Ne yaparız şimdi biz
şarkılarından yoksun?
Nerede buluruz başka bir pınar ki
orda bizi karşıladığın gülümseme olsun?
Senin gibi ateşle su karışık
acıyla sevinç dolu,
gerçeğe çağırın bakışı nerde bulalım?

.....

(P. Neruda, "Güz Çiçeklerinden Nazım'a
Çelenk" adlı şiirinden)

Ölümünün 23. yılında saygıyla anıyoruz

Ölümünün 16. yılında Orhan Kemal'e saygı

Örnek Yazar Orhan Kemal

Fakir Baykurt

Cağaloğlu'ndan inip Eminönü'nden sola kırdık. Türkiye iç göçün içindeydi. Ortalık insan kaynıyordu. Gittikçe kalabalıklaşıyordu İstanbul. Kayıklardaki balık lokantalarının, üst üste yığılı sebze meyve sandıklarının arasından geçerek yürüdük yürüdük. Orhan Kemal'e gidiyorduk. Kocaman göydesi, geniş adımlarıyla Yaşar Kemal önde. Birden aklına gelmiş gibi bir karpuzcunun önünde durdu. İki karpuz seçtiriyor. Çevreme bakmaktan, hem de taşradan gelmenin anlatılmaz tedirginliğinden, arkada kalmışım. Koşup yetiştim. Karpuzların parasını verecek oldum, itti elimi. Yürüdük yeniden. Arada durup Yunus Nadi 1958 Yarışması'na gelen romanların ilk elemesini yapan kuruldaki ve Büyük Jüri'deki tartışmaların ayrıntılarını anlatıyordu.

"Onlar Aylak Adam diye tututurunca Orhan aldı sözü. Yılanların Öcü'nü Karatas'ı, Kara Bayram'ı, İrazca'yı anlattı anlattı. Baba Evi'nden bilirsün, müthiş futbolcüdür kendisi, topu kalenin yakınına getirdi, vurdu Halide Edip'in önüne, o da kaleye: "Benim kalkmam gerekiyor! Oyum Yılanların Öcü'nedir. Siz aranızda tartışın. Başarılar dilerim... Bu şehir uşakları sözü kimi zaman tersinden anlamada emsalsizdir. "Halide Edip jüriye baskı yaptı!" dediler dışarı çıkınca! Halide Edip senin içinmi baskı yapacak jüriye? Kimsin sen? Önce tanyor muydu? Romanını okuyup tanıdı. Hem Yakup Kadri'ye, Sabahattin Eyyüboğlu'na, Vala Nurettin'e baskı yapılır mı? Üyelerin çoğunluğu başladı: "Ben de Yılanların Öcü'ne veriyorum, ben de, ben de!... Oylama bitti. İkiye karşı yedi. Benim oy hakkım yok. Yedi oy, bu jüriden, müthiş bir şey. Ama sana telgraf çekeceğim, adresin yok. Romanı Burdur'dan postaladın. Konya'da askerlik yapıyorsun. Acaba nerede oturuyorsun?"

Daldırıp kimi ayrıntıları yeniden anlatıyordu.

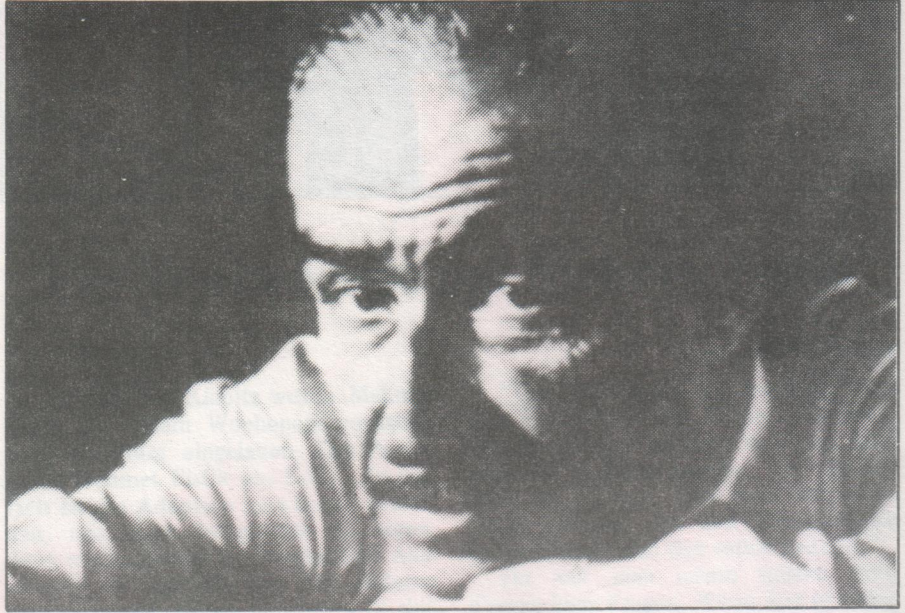
"Uzun süren tartışmalardan sonra jüri üyelerinin Yılanların Öcü üstüne yaptığı değerlendirmeleri kendilerinden aldık. Bunları gazetede yayımladık. Romanın kitap olarak basılırken başına al onları. Kim ne dedi, ne söyledi, okurlar bilsin, Çok candan, güzel sözler var içlerinde.."

Bence en önemlisini de Orhan Kemal söylemişti:

"Yılanların Öcü'nü çok sevdim. Türk köyü ve köylüsünün halini 'arzihal' etmekle kalmıyor, Türk köyü ve köylüsüne yön de gösteriyor. İrazca anayı unutamıyacağım."

Yaşar Kemal kendi de uzun bir yazı yayımlamıştı:

"Bütün gündelik olayların içinde bir

ev, Kara Bayram'ın evi, sonra köy. İtiyle, atıyla, kokusuyla yaşıyor. Yılanların Öcü bizim edebiyatımızın unutulmamacak, ardından yürünülecek yapıtlarından biridir."

Bu sözleri hak etmiş bir roman yazdığının o derece ayırdında değildim. birkaç gün sonra Hasan Ali Yücel de gazetede köşesinde "Türk Edebiyatına Kendi Gelen Köylü" makalesini yayımlamıştı.

"Jüri üyelerine birer ziyaret yapalım" a karar verildi gazetede. Yaşar Kemal'i önüne kattılar. Önce Yakup Kadri'ye gittik. Refik Halit geldi biz görüşürken. O tam bir İstanbul efendisiydi: "Kitabı merakla bekliyorum, okuyacağım efendim." dedi. En çok ama Orhan Kemal'e gitmek istiyordum. Evinde telefon yoktu. Buluşum almadan gitsek belki bulamazdık. "Ben haber salarım, bekler." dedi Yaşar Kemal.

Sıcak bir temmuz günüydü. Öğleden sonraydı vakit. Cibali Fırın Sokak'taki evi bulduk. Bizim Burdur'daki ortahalli evlerden biri gibiydi. Orhan Kemal ailesiyle burada kirada oturuyordu. Oğulu Işık kapının önünde oynuyordu. Işık mı adı?" diye sordum Yaşar'a. "Hı, Işık!" dedi. Kızımızın adı da Işık'tı. Işık'ın yanından geçip kapıya vardık. Kucaklarımızda karpuzlar. Kapıyı vurup bekledik.

Nuriye hanım, "Buyrun buyrun!" çekti.

"İşte günün kahramanı!" dedi Yaşar. "Hoşgeldin, hoşgeldin Fakir kardeş!" dedi Nuriye hanım, ekledi: "Türk edebiyatına...!"

Daraş duruş bir evdi. Orhan Kemal yarım kat yukarda odadaymış. Belki

yatak odasında çalışıyordu. İnip geldi. Yaşar'la kucaklaştılar önce. Onlar ikisi bir kardeş gibiydiler. Adana'da yılları birlikte geçmiş, oradan İstanbul'a göçmeye birlikte karar vermişlerdi. Önce Yaşar, sonra Orhan Kemal çoluk çocuğunu toplayıp gelmişti. Yaşar Cumhuriyet'e girmişti

Orhan Kemal yazarlıktan başka iş üstlenmemişti. Ama nasıl bir yazarlık? En ağır işçi oydu. Sabahın köründe kalkıp altı saat yazıyor, sonra çıkıyor, İstanbul kazan, o kepçe, iş bağlıyordu. Daha çok seneryolar yazıyordu. Yeşilçam'da iyi bir piyasası vardı. Ona çok az para veriyorlardı. Kimi kez de vermiyorlardı. Artan vakitlerini yatırıyordu romanlara, öykülere.. Benimle de tıpkı Yaşar'la kucaklaştığı gibi kucaklaştı. Sarılıp öptü: "Çok iyi ettin be, iyi ettin romana başladın! Hoşgeldin bakalım!.."

O da, o da büyük yazarlardı gözümde Gönen'deki öğrencilik günlerimde başlamıştım Orhan Kemal'i okumaya. 1958'e kadar Baba Evi, Avare Yıllar, Cemile, Murtaza, Bereketli Topraklar çıkmıştı. Yaşar da İnce Memet'i, Teneke'yi yayımlamıştı. Daha kimbilir neler yazacaklar, neler neler okuyacaktık onlardan?

Orhan Kemal, Yaşar'dan sekiz yaş büyüktü. Eşiti gibi davranıyordu ona da, bana da. İlk anda belli etti bana da Yaşar'a davrandığı gibi davrandığını. Buna önem veriyordu. Çok önceki çağlarda yaşamış bir bilgeninki gibi oynayıp duruyordu minna minna gözleri. Onu çok iri yapılı biri sanırdım. Yaşar iriydi, o ufak tefek sayılırdı.

"Özellikle sana gelmeyi çok istedi bu Fakir...tanışmak için..."

"Sadece tanışmak için değil, candan teşekkürlerim için..." dedim.

Elini salladı: "Boşver! Niçin teşekkür ediyorsun ki? Sen baba bir roman yazdın. Biz yazmadık. Teşekkürü meşekürü boşver..."

Bir şey yaptığımı biliyordum, ama bu derece güvenli değildim kendime. Birçoklarının romanı, hatta bütün edebiyatı hafife aldığı bir ortamda, Yılanların Öcü'nün Türk köyü ve köylüsüne yön gösterdiğini söylediniz. Büyük değerlilik ve onurdur bu. Özellikle bunun için teşekkür geldim."

Nuriye hanım kahve pişirmeye kalkıştı, dönüp geldi: "Oyu için teşekkür etmiyor musun?" diye sordu.

"Bu sözleri oyundan değerli..." dedim. "Bundan sonraki çalışmalarım için de öğretici..."

Omuzlarının arasında aşağı aşağı basıp turduğu başını sola döndürdü: "Kes artık traşı da, şimdi ne yapıyorsun, onu anlat..."

"Konya'da askerim..." dedim.

Yaşar Kemal'le Nuriye hanımın kahkahaları arasında kaynamıştı sözüüm.

"Askerlere kitap mı yapıyorsun?" diye sordu.

"Assubay Hazırlama Ortaokulu'nda öğretmenim, askerliğimi yapıyorum..."

"Ha askerliğini yapıyorsun? Ne kadar?"

"Bir buçuk yıl..."

"Sonra?"

"Sonra gene öğretmenliğe..."

"Askerliğini öğretmen olarak mı yapıyorlar?"

Nuriye hanım kahveleri getirdi. Yaşar, Yakup Kadri ve Refik Halit'le görüşmemizi anlatmaya başladı. Dinledi biraz, bitirmeden kesip sordu:

"Anlattın mı Fakir'e jürideki tartışmaları?"

"Anlattım Aylak Adamcıları..."

"Gerçekçi edebiyatın yolunu keseceler, ama yağma yok!"

"Behçet Necatigil, Haldun Taner oynamışlar, Aylak Adam kötü roman mı? diye sordum.

"Hayır..." dedi uzatarak. "O da iyi roman. Ama Yılanların Öcü başka... Bu yıllarda yazılanların en iyisi!..." Yaşar'la birbirimize baktık. Güllüştük hafif.

"Gülmeyin, en iyisi!..."

Nuriye hanım: "Pabuçlarınızı dama atacak bu Fakir'ler..." dedi.

"Aman atsınlar! Hani o günler?"

Enstitüleri, Enstitülü yazarları konuşmaya geçtiler:

"Çocuklar, parça bölük köylerden toplanmış getirildiler. Birer küçük köyde yapılar yapıp, yollar açıp Enstitüleri kurdular... Ben biliyorum, öğretmenlerinin çoğu ilkokul öğretmeni idi.. Ama seçme öğretmenlerdi.. İkinci Dünya Savaşı yıllarıydı tam. Öğretmenlerin çoğu askere alındı. Ekmek kıt. Fenerlerine gaz yok. Bir kitabı, beşi, beş yüzü okudu. En başta okuduğunu anlamayı, yurdu, dünyayı tanımayı, müdürleriyle, öğretmenleriyle tartışmayı, birbirlerini ve toplumsal düzeni eleştirmeyi öğrendiler..."

"Aynı anda ikisi birden, 'Bu Tonguç Baba...' dedi.

Yaşar, "Çok büyük adam!..." dedi.

Orhan Kemal, "Çok yaman adam!..." diye ekledi. Sonra bana döndü, vurdu elini dizime: "Roman yazmakla iyi ediyorsunuz, aman yazın çok yazın! Şimdi tezgahta neler var? Biraz da onlardan söz et..."

Tezgahta olanların bir tanesi "Onuncu Köy"ü. Anlattım biraz.

"Sadece Onuncu Köy mü? Başka yok mu?"

"Başka da var, ama yazılmadıkça tasarılar nedir ki?"

"Bizde de tasarılar var hap! Ama bir uçtan yazıyoruz. Sen de öyle yaparsın."

Yaşar, öğretmenliği mutlaka bırakmam gerektiğini söyledi yeniden.

"Sakin haa! Gazeteci filan olayım deme sakın!..." diye karşı çıktı.

Devlet Kuşu, 72. Koğuş, Grev, Arka Sokak, Kardeş Payı kitapları da basılmıştı. "Türkiye'nin Gorkisi" diye söz ediyorlardı kendisinden. Neyi basılmışsa satır satır okumuştum. İkişer kez okuduklarım vardı. Yazarlığımın başlangıç yıllarında Vedat Günyol'dan, Samim Kocagöz'den, İlhan Tarus'tan, herkesten bir şeyler öğreniyordum, ama başta Orhan Kemal'den, Yaşar Kemal'den.. İkinci Dünya Savaşı'nın kızışkın yıllarında doğru dürüst edebiyat dersleri yapamıyorduk. Ne öğreniyorsak el yordamıyla, yarımaları kendimiz bütünleyerek, bütün dünyayı kucaklamak isteyen bir merakla, kendimiz bulup buşuruyorduk. Ama belalı yıllardı, hangi kitaba elimizi atsak solcudur, hangi dergiye abone olsak komünisttir deyip elimizden alıyorlardı. Karşılına dikip sorguya çekiyorlardı uzun uzun.. Sadece Yakup Kadri'lere, Halit Ziya'lara kalsak çok geç bulurduk edebiyatta yolumuzu. Uzun uzun betimlemer, ya da bilgiçlik tasarlama çözümler yerine, insanları yaşına başına göre konuşurmamayı, içinden geçtiğimiz zamanı da böylece anlatmayı bu toplumdüğü gerçekçi yazarlardan öğreniyorduk. Az ve öze çoğu anlatmayı, bıçak gibi keskin sözcükler seçip yerli yerinde kullanmayı başta Orhan Kemal'den kapıyorduk. Edebiyatta sürekli böyle oluyor sanıyorum. O, Nazım'dan, biz ondan...

Nuriye Hanım bir tepsiye karpuz doğramış, çatalar koymuş, getirdi. "Kürt getirdiğini yemez ama sen de buyur Yaşar..." dedi, hepimizi güldürdü.

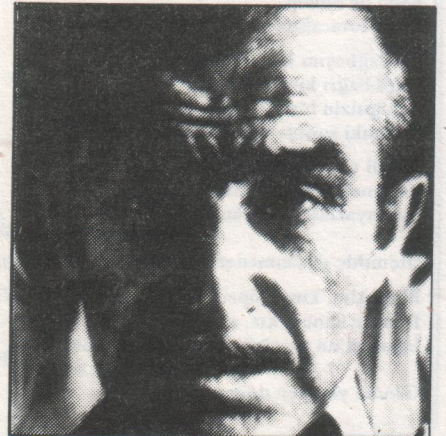
Üç saatten uzun oturduk o gün. Orhan Kemal kendinden tek sözcük konuşmadı. 1914'te Ceyhan'da doğmuştu. Avukat, milletvekili ve politik sürgün Abdülkadir Kemali beyin oğluydu. Ayrılık acılarıyla, birçok yoksunluklarla geçmişti çocukluğu, öğrenimini ortokulda kesip Şam'da, Beyrut'ta sürgünlüğü yaşamıştı. Sonra da çalışmaya başlamıştı. Askerliğini yaparken, politik görüşlerinden ve inançlarından ötürü yargılanmış, beş buçuk yıl caza giymişti. Bunun üç buçuk yılını Bursa'da Nazım Hikmet'le yapmıştı. Onu yetiştiren Nazım Hikmet olduğu çok söyleniyordu. Doğruydum elbet. Tanış-

tıklarında sadece şiirler yazıyordu. Ama "iş yoktu" bu şiirlerde. Romana, öyküye sarılmasını Nazım Hikmet öğütledi ona. Ekonomi politik ile Fransızca öğrenmesine de yardımcı oldu. "Ama..." diye geçiriyordum içimden. "Nazım Hikmet kaç kişiye emek verdi? Sonuçta sadece iki üç kişi serpilip çıktı. İnsanın kendinde olmasa..."

İstanbul'u bir gün de onunla gezdik. Cağaloğlu'na, Kapalı Çarşı'ya, Topkapı'ya, Çemberlitaş'a götürdü beni. Yeditepe dergisine, Hüsamettin Bozok'a uğradık birlikte. On yıldır tanışıyoruz gibi yakındık birbirimize. Arada ne varsa hepsini kısa sürede kaldırıp atmıştı. İstanbul'a sonraki gelişimde de ya uğradım konuştuk, ya raslaştık. Askerlikten sonra Şavşat'a atandım. Bir yıl geçti, ikinci yılı tamamlamadan Ankara'ya "göz önüne" alındım. Ankara'ya gelişlerinde o da bize uğradı.

Yaşamda yapmadığı iş kalmamıştı İstanbul'a gelesiyeye kadar. Kalabalık ailesini sadece yazarlıkla geçindiriyordu. Kitaplarından, senaryolarından aldığı para azdı. Bu yüzden çok yazmak zorundaydı. Kitap olarak basılmadan önce her romanı bir gazetede günbölük yayımlanıyordu. Son derece çekingen bir insandı. Emeginin karşılığını istemeye sıklırdı. Yaşar alır götürürdü, pazarlığını yapardı parasının, koparır getirirdi. Örnekti bu konulardaki dayanışmaları. Ağır yaşam koşulları, cezaevi yıllarının ezimi, yoksulluk, aşırı çalışmak onu erkenden yıpratmıştı. Yüreğinde, demarlarında, midesinde çeşit çeşit hastalıkları vardı. Sık sık hastanelere düşüyordu. Ameliyatlar oluyordu. Bütün bunlar çok para gerektiriyordu. Sosyal güvencesi, sigortası, emeklilik hakkı yoktu. Türk edebiyatının köşe taşları kırk yapıtı o yazmış, "Baba Evi"ni bıraktığı gündən beri yıllarını didinmekle geçirmişti. Hastanelerde uzun yatarsa, çalışıp para sağlayamadığı için aile zorda kalıyordu. "Artık daha fazla yatmanın gereği yok. İyileştim. Bir an önce çıkıp işe sarılmayım..." diyordu. Çoğu kez Yaşar'la gittik onu yoklamaya. Yaşar, küçük kardeşi gibi hizmetindeydi, yanındaydı. Gelip geçici değil, yılların deneylerine dayalı, sağlam bir arkadaşlıktı. onları. İstanbul'un dostları birbirine kıskırtan ortamında, çoğu insanlar sanki görevlendirilmiş gibi bundan

(devamı s. 24'de)

Üç Şair Öldü

Tektaş Ağaoğlu

Bir yıldan az bir süre içinde Türkiye'de üç şair öldü. Üçü de içkiden öldü denilebilir. Ne ki şairin içkiden ölmesinden ahkam çıkarmak bir hayli kanık-sanmış, bayatlamış bir gelenektir. Bu üç ölümü ve bu üç ölüyü birbirine bağlayan başka bir çizgi olmalı. Bu çizgi de onları birbirine bağlarken, geride bırakıp gittikleri alemleri de, belki onların her birine bağlayan çizgi olmalı.

İstanbul'un her bir yöresinin başına buyruk uçarı beyi, önce baba evinin, sonra askerlik şubesi ve candarmanın ve bütün bir ömür koyu sosyete hanımlarının başbelası, nice bıçkın şairin en bıçkın hocası, yıllar yılı ölümü günün atlatmanın ustası Metin Eloğlu.

Turgut Uyar

ARALIK /81

Kendimi ne sanıyorum? Şaşkın bir öğretim üyesi? Avanak bir milletvekili? Akıllı bir şair? Ve daha önemlisi güçsüz bir müntehir aday!

Düşündüm: hiçbiri geçerli değil. Doğrusu: Sadece öyle bir adam.

Yazın ya da baharın gelmesini bile beklemiyorum. Kar yağmasını da, kışta.

İlk başta söylediklerime katılmıyorum. Sahici değil. Hepsini bir sanrı. Olmasını istediğim.

ARALIK/81

İnsanın bir günü ne kadar sürer? Bir gün, yirmidört saat, üçyüzaltmış derece, elli gün...

Çıkaramıyorum bazan bir günümün ne kadar sürdüğünü. (Yaşayanlara mı bağlı?)

Sanırım şiirin ve aşkın orta parmağı var bu işte.

("Şiir Günlüğü"nden)

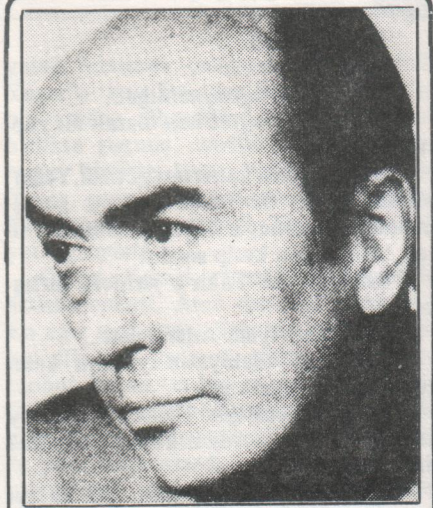
suz İstanbul bundan böyle göğüyle, kuşuyla, çocuğu ve suyu ve yağmuruyla, sesleriyle, iti kopuğu ve minare külahlarında gün ışıltısıyla nasıl algılanır?

Turgut Uyar, ki şairlerin şair inadını insan güzelliğine meczetmesini en iyi bileniydi, şiirde de, duyguda da hüznü sulugözlülüğünden kurtarıp dikbaşlı kılan oydu, onurun insanlaşmasının timsaliyken sevmeye ve sevlilmeye onun kadar açık, teşne kim vardı? Şimdi Uyar'sız, hangimiz bir başkasının gözünün içine bakıp da orda doğayı ve evreni göreceğiz?

Edip Cansever -Kapalı Çarşı kuyucusu, Bomonti'nin akılsız uslu sakini, Beyoğlunun açık alımlı şık müdavimi, Nahit Hanımın en sadık bendelerinden

Marmaranın en acemi balıkçısı, şiirin tekinsiz mizacı en küçük kelime kırınlarından, edatlardan, zarflardan kitaplara taşıdığı şiiri hangi duyarlığa, hangi bilince miras bıraktı?

Bu üç şairin bu zamanda, henüz daha genç denecek yaşlarda, böyle birbirini ardı sıra aramızdan gitmelerine mutlaka bir anlam yüklemek gerekir mi bilmiyorum. Ama bu ölümlerden sonra Türkiye'nin aydın bilincinde bir eksilme olduğu muhakkaktır. Eksikliğin giderilmesi bir hayli yürekli gayreti gerektirecektir. Şairlerinin canlarını işlerine katıp sordukları duyarlığa sahip çıkmasını bilmeyen toplumlar dünyaya hiç birşey katamazlar. İşbitiricilerin sultasının her değeri kırıp geçtiği günümüzde en başta karartılmak istenen de bu bilinçtir.

Edip Cansever

İÇERİKLER

I

.....
İlk dizesi olmayan bu şiir
Öncesiz bir dala benzeyecektir
Nasıl ki başlangıcı yoksa yolculukların
Sonu da yoksa
Ağaçsız dal gibiyse her yolculuk.

Sevda, acı, mutluluk
Onlar da
Zamanla bir başlarına kalacak hepsi
Öncesiz ve sonsuz
İçerik boş odalar gibi.

Anımsa istersen yıllar sonra
Yaşamdanda onca yorulup
Ne çıkar, sözgelimi bir öğle vakti.

Metin Eloğlu

SABUN KÖPÜĞÜ

Dumanı üstünde pis kahkahaları
Kötürümüm, duyamaz oldum
Belki de öldüm
Elbet soracağım günün birinde, gün yarı

Bir dağbaşım kuvranır gizlerinde
Döşü-bağrı kıvıl kıvıl kurt
Ben ipsizin biriyim, gül'düm labadalarca
Ve sanki sonsuz yaşamlar vardı ezberimde

Kimdi o beni çiğneyen diş, tüküren avurt
En sencil sevimi acımsı bulan
Yok ayazlarda üşüüp bütün bir yaz
kimi bekledim

Hiçmihiç düşünmeden bomboş yarını
Bilen kim, kimdi öpen o buruk hayalarımı
E kız, e kancık kız, eh oğlan
İstanbul'un en çürük çınarına tırmanıp
kanatsız kuşlarınan
Günola yeniden doğarım mı?

BİR ÖYKÜ

Kafeste

Yavuz Kürkcü

Anne kırkıdaydı Almanya göçmenliğine başladığında. Mutsuz bir evlilik geçmişti başından. Beş yıl sonra ayrılınca babanın yanında kalan iki oğlunu bırakmıştı ardında. Boşandığında 22 yaşında olan şekerçi Emin efendinin kızı Fazilet, mahkemenin ona verdiği küçük kızıyla, koca evi Ankara'dan ana evi İstanbul'a dönmüştü; yenik ama yılmıyordu. Öyle anlatırdı uzun geceler boyu.

Büyük oğlu onyedisindeydi, küçüğü onbeşinde, yeniden tanıştıklarında. Anneyle küçük oğul ağlaşıyor birbirlerine sarılırken kızıyla büyük oğul asık suratlarıyla tavani inceliyorlardı. Asya'dan yola çıkıp bir türlü yurtlanamayanların torunları, Avrupa yollarına düşmüşlerdi o yıllarda. Naylon gömlek modası Türkiye'ye ya gelmişti ya da gelmek üzereydi. Yoksa nesi vardı Avrupa'nın? Yakın çevreden gidip gelen birileri mi birşeyler anlatmışlardı? Yok, yok başka bir dürtüdü bu.

İlk işyeri çukolata fabrikasıydı. Soğuk banttan akan çukulataları kutularına koyardı makine düzeniyle. Elleri buz, sırtı ve duyguları sıcacık ve Fazilet'in yaşı kırk. Ülkesindeki akrabalarına gönderdiği fotoğraflarında hala genç kız gibiydi Fazilet.

Anayurda ilk yaz tatiline gittiğinde radyoda tesadüfen çalan bir Almanca parçanın nakaratını mırıldandığında akrabaları ve kızı övünçle dolmuşlardı. Anne köylüler gibi miydi ki dil öğrenemesin! Anne benimle de Almanca konuşur; Türkçe anlayamadığımı sanıyor.

İşi, parlak kağıtlı çukulatalar kadar tatlı olmadığından önüne çıkan fırsatı kaçırmayıp fabrika değiştirdi. Ellerini ve sırtını sıcak tutan bir işe girdi. Yaptığının hiç mi hiç önemi yoktu. Büyük oğul on küsur yıl sonra yanına geldiğinde ne garip sorular soruyordu: Fabrikada ne iş yaparmış? Ne yapacak, herkes gibi bir elektronik makina parçası. Hangi parçayı mı? Ne bilsin; kırmızı telleri kırmızıya, mavileri mavilere lehimlerdi. O parça hangi makineye takılmış? Ona ne yahu, aydan aya kesintisi az maaş almak ister o. Peki, fabrikanın ürettiği herhangi bir makinenin bütününe görmüş mü? Elinin körü. iyice sapmış bu oğlan. Türkiye'den yeni gelenler hiç anlamazlar buradakinin halini. Kadına dert olmayın yerter. Bilmesiniz ki, yeşil kabloyu yeşile bağlayan o eller akşam işten çıkınca bir başka yerde uçarcasına kaçak çalışıp büroları temizliyor, temizliyor, temizliyor... Her akşam yatıncaya dek sayısız kez yıkadığı elleri, ne işlenmiş ne de tasarlanmış günahlardan arınabilmek için giriyor suya. Hepsini hepsi üzerine sinen pislikleri çıkarmak istiyor.

Önce kızını getirtti yanına; hiç alınmadım. O kızı, ben benim. Can dostuyum onun. Uykusuz geçen gecelerinin dert ortağıyım. Tortop olmuş uyurken, soluğunu ensemin uçuşan tüyleriyle hissettiğimde gözümü bile açmam. Anne tatlı fısıltılarla sever beni. Kızıyla çok iyi anlaşmışımızı söyleyemem. Kız eve geldiğinde ben sesimi çıkarmam artık; anneyi beklerim. Anne Almanya'ya geleli yirmi yıl oldu. Küçük oğuldan her mektup geldiğinde yüksek sesle okur bana. Küçük oğul onbeş yıldır hapiste. Olmayan bir düzene özlem duyduğu için içeri atmışlar. Son gelen mektubunu hücreden yazmış. Zarfın üstü çiçekli pullarla kaplı; on yıl önce tek pul olurdu. Zarfın içinden dökülen sözcükler de bozkır çiçekleri gibi: İnatçı ve güzel ve dikenli ve yaşam özlemiyle dolu.

Büyük oğlun da oğul var. Büyük oğul kırkında. Anne torununu çok sever; beni daha çok. Birazdan mutfığa gidip yemliğe yemimi koyup getirecek. Kafesimi pencereye yaklaştıracak. Büyük oğulla karısı ve oğul az önce gittiler evlerine, kızı sinemaya. İkimiz başbaşa kaldık gene, anneyle kuşu.

ŞİİRLER

Serkan Acar

BİR GÜN GELECEĞİM

tohumlar göğerde
gelinler çocuğa duranda
kuzular meleyende
saçlarım kır belim bükük geleceğim

ayrılık ağudan acı
mahpusluk ağır yük

dizlerimde derman olanda
af listesinde adım bulanda
gardiyancılar kapım açanda
elimde bavulum koyunumda sevgim geleceğim

EMİNE TEYZE

Buzlar eridi,
Koyunlar kuzuladı.
Çiçekler çağlaya döndü.
Sen hala dudaklarında,
"Almanya Acı Vatan" türküsü.
Mektup beklersin.
Alamanyadan.

ÖZGÜRLÜK

Yıl 1984,
Ekimin son çarşambası,
İspartadayım.
Akşam yakın,
Yemekhanede elimde cigaram,
Pencereden dışarıyı izliyorum.
Gök ağlıyor.
Dallar saçını yoluyor.
Ve ben,
Seni düşünüyorum.

O

Anlatırım.
Dinler sevgi dolu.
Anamı, anaları anlatırım.
Gözlerinden akıverir.
İki yaş duygulu.
Ben anaları anlatırım.
O analara ağlar.

Ziyaret

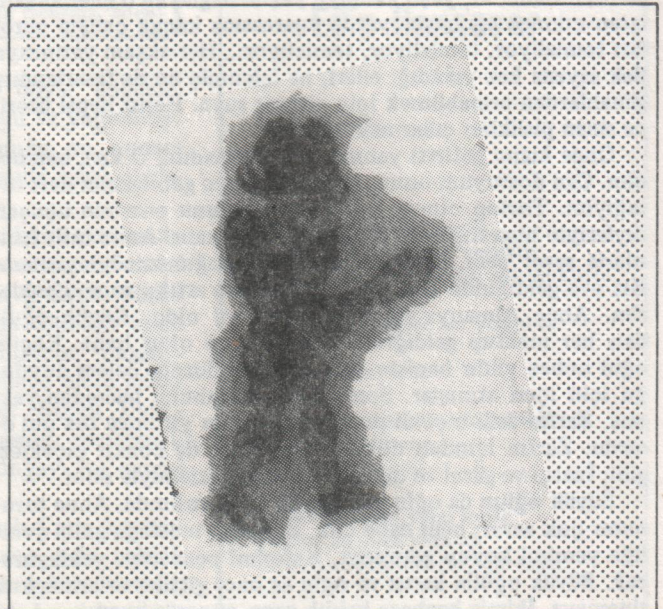
Kenan Sinanoğlu

"DERGİ" Yazı Kurulu üyesi olan Kenan Sinanoğlu, 1941 Ünye doğumludur. 1960-64 ve 1973'ten beri Federal Almanya'da yaşamaktadır. Duisburg'da Sosyal Danışman olarak çalışan Kenan Sinanoğlu Türkçe ve Almanca kısa öyküler, Karagöz güncel yorumlamaları yazmaktadır.

- Hacivat: Horten'in kapısından çıkınca gözlerime inanamadım. İki elimde mağazadan aldığım az radyasyonlu süt, sebze, ıvrır zıvrık dolu torbalar vardı. Olduğum yerde çakılıp kalmıştım. Karşımda duranın kim olduğunu, inan Karagözüm bilemezsin.
- Karagöz: Nereden bilecektmişim, falcı mıyım? Ben herşeyi bilmem. Sen bilirsün, sen söyle.
- Hacivat: Bir an dilim tutuldu sandım. Aklıma ilk gelen, kendisinden üçyüz yıl önce aldığım ve bir türlü geriye veremediğim 16 kuruş oldu. Rengimin attığını farkettim.
- Karagöz: Çıkarıp "al şu beş feniği, üstü kalsın." deseydin. Verdin mi? Yoksa çaktırmadan kaçtın mı?
- Hacivat: Hemen kendimi toparlamaya çalıştım. Torbaları yere koyduktan sonra boynuna sarıldım. "Behey gafil! Buralarda nice işler görürsün? Borcunu ödemedi daltaban kapağı nerelete atmışsın?" diyeceğini sanmış, bu yüzden çok korkmuştum.
- Karagöz: Demedi mi? Hem kim oluyor bu da, üçyüz yılın hesabını soruyor?
- Hacivat: Kim olacak kuzum? Ünlü gezginimiz Evliya Çelebi can dostumuz.
- Karagöz: Peki, arada hiç karşılaşmamış mıydınız? Amma da sabırlıymış Evliya Hazretleri. Ben olsam senin canına okurdum. Üçyüz yıl beklemezdim.
- Hacivat: İkimiz de bir tuhaf olduk sevincimizden. Yüreğimden bir taş düştü.
- Karagöz: Az düşmüş! Kalanlarla idare et.
- Hacivat: Hemen kendime gelir gibi oldum. Boynuna sarıldığım Evliya Çelebimiz, artık maddeden mülayim, mültesepten münferit ve müntesipten müntefir idi.
- Karagöz: Tükenmez mürekkep miydi? Aklını başına topla. Ne dediğin anlaşılıyor.
- Hacivat: Dilim sürçtü. Yani kendisinin artık yalnızca bedensiz ruhu ile karşılaşmıştım, demek istiyordum. Çünkü kucakladığımda, her iki kolumun da boşlukta birbirine kavuştuğunu gördüm. Önce şöyle bir irkildim.
- Karagöz: Niye? Ben olsam sevinirdim, alacağını belki istemez diye.
- Hacivat: İkimiz de çok hevecanlandık ve sevindik. Borç alacak konusuna ne o dokundu, ne de ben. Mağazanın önü kalabalıktı. "Burada dikilip durmayalım; birisi görmez üzerine basar." dedi. Yürüdük. "Bak Hacivat! Bugün beni görebilen yalnız sensin. Onun için yüksek sesle konuşmayalım. Yoksa seni deli sananlar çıkabilir. Bir de onlarla uğraşmayalım" dedi.
- Karagöz: İyi demiş. Evliya akıllıdır. Sana benzemez.
- Hacivat: Hem yürüyor, hem de şöyleşiyorduk. Yalnız, kendisinin içinden ikide bir birisi geçtiğinde, yüreğim ağzıma geliyordu. Daha sonra alıştım.
- Karagöz: Hani nerede şimdi? Niye buraya getirmedin?

- Hacivat: Başka kentlerde ki sanatçılara da uğrayacakmış. "Arada gelirim. Üzülme." dedi.
- Karagöz: Başka neler konuştunuz? Buralarını beğenmiş mi?
- Hacivat: Sordum. "Eski gezilerimden tanırım ve dünyadan Ayrıldıktan sonra da sık sık uğruyorum." diye yanıtladı. "Hele yirmi yıldır, burada olup bitenlerle çok yakından ilgilenirim." dedi.
- Karagöz: Ne iyi, ne iyi...Oturma, çalışma iznine, vizeye falan gereksinimi yok. Dilediği zaman geliyor, dilediği zaman gidiyor.
- Hacivat: Evet. O da öyle söyledi. Ben inanmadım. "Sen de bilirsün Evliyam; bunlar doğudan ve güneyden buraya sinek uçurtmazlar." dedim.
- Karagöz: Hemen özür dileseydin! Ne o sinek minek?
- Hacivat: Yukardan gelenlere pek bir şey yapamıyorlarmış. Yine de dikkatli davrandığımı söyledi.
- Karagöz: Video dükkanlarını, mağazaları, reaktörleri, ormanları falan gezdirseydim. —
- Hacivat: Biraz yorgunmuş. Geçen hafta bir evde çaktırmadan bir gecede 19 tane video seyretmiş. "Seksen yıl yeter." dedi.
- Karagöz: Öyleyse yakında buralara gelmez. Seyret diyen oldu mu? Seyretmeseydi!
- Hacivat: Pek uzun boylu komuşmadık. Seni ve beni birkaç kez görmeye gelmek istemiş, araya hep başka işler girmiş.
- Karagöz: Ne işleri? Çok mu işi varmış?
- Hacivat: İş konusunu konuşmadık. "Seyahatnameler"i sürdüriyormuş.
- Karagöz: Artık "Seyahatnameler", ellide on, üçyüz bölü elli eşittir altı, altı çarpı on... Demek ki altmış cilt olmuştur. Hele son teknik makinaları da kullanmışsa, yüzü falan bulmuştur. Bir daha geldiğinde getirse iyi olur. Bilgimiz artar.
- Hacivat: Öyle etrafıca konuşamadık. Biraz rahatsız olmuş benziyordu. Bahnhof'tan geçerken bir ara yok oldu. Ne olduğunu anlayamadım. Belki uyumdan korkmuştu. Kim bilir?
- Karagöz: Öyle olsa gerek. Üzülme yine gelir. Evliya bu...Belli mi olur? Bir dahasında uyacağı tutar. Bahnhoflar en iyi uyum yeridir. Belki dayanamaz.
- Hacivat: Bilinmez. Dikkatlidir. Uyuma muyuma gelirse, kendisi bilir.
- Karagöz: Kendisi bilir...

Cemil'in Dönüşü

Murat Karaaslan

Elif ağılın kapısını açıp koyunları dışarı bıraktığında, güneş ufuktan yeni doğuyordu. Çobanın mahkemesi vardı o gün. Elif güdecekti koyunları.

Cemile, anasının hazırladığı ekmeğe çıkını omuzlamış peşinden geliyordu. Uykusu hala üstündeydi, saçlarında darmadağın idi.

Elif dönüp kızgın kızgın baktı. Önce iyice bir azarlamayı tasarladı. Kaç defadır söylüyordu "Sabah uyanınca elini, yüzünü yıka ve saçlarını tara. Elbiseni de düzgün giy!" diye. Belki yüz, belki beşyüz defa tekrarlamıştı. Kızmadı. Dili acı söylemeye varmadı bir türlü.

"Kurban" dedi içtenlikle "Nazlı kızım, ver o çıkını bana, ver de git elini, yüzünü sabunla, saçlarını da tarayıp öyle gel, haydi suna boylum. Güllüm benim. Ana kurban sana. Haydi koş. Üstünü de değiştir, oldu mu? dedi giden kızının ardında.

Güneş bir minare boyu yükselmişken, Cemile elini, yüzünü yıkamış, yeni entarisini de giymiş, çevresindeki çiçeklerden birer tane kopara kopara geliyordu.

Elif, kızının yaklaştığını görünce, eteğinin ucuyla gözlerini kuruldı.

Cemile uzaktan bile anasının ağladığını anlıyordu. "Bir türlü akıl erdiremiyorum bu ağlamalara. Evde olsun, dışarıda olsun, yemek yaparken, çamaşır yıkarken hiç kurumuyor gözleri." diye düşündü. "Hele de evdeki o büyük teypli radyonun söylediği türkülerini dinlerken daha da çok ağlıyordu. Teypli radyoyu Almanya'da ki babam göndermiş geçen yıl. Babamı görmedim daha. Onu yalnızca resimlerinden tanıyorum. Anam o resimlere bakarken, ağlar hep. Anamı ağlatmayan hiç bir şey yoktur. Her şeye ağlar. Bir defasında komşumuz Zöhre abla:

"Kız Elif Allah canını almasın senin. Nedir bu halin. Kuşun ötüşüne, kuzunun meleyişine, eşeğin anırmasına bile ağlıyorsun! Biraz sabırlı ol! Yazık değil mi sana? Çocuğuna acı, kendine acı bari." demişti ve anama kızmıştı. Ama o yine de ağlıyordu.

"Almanya çok büyüktür" diyor anam. "Çok da uzak. İnsan orada yolunu şaşırır, baban da yolunu şaşırıyor içeri gelmiyor." diyor.

"Zavallı babacığım." diye düşüncesini sürdürdü. Anasının yanına kadar geldiğinin farkında bile olmadı. Eli papatya, lale, nergislerle dolmuştu.

"Ne güzel olmuşsun kız." dedi Elif ve Cemile'yi göğsüne bastırıp öptü.

O da elindeki çiçek demetini anasına uzatıp:

"Sana topladım." dedi usulca.

Koyunlar yamaca seyrek serpilmiş, armut, alıç ağaçlarının arasında yiyecek birşeyler bulup karınlarını doyurmak için uğraşıp duruyorlardı.

Elif çıkını açıp yiyecekleri çıkarttı. Yufka ekmeğin arasına taze peynir yerleştirdi dürüm yapıp Cemile'ye verdi.

Cemile dürümü seyrek dişleriyle ısırıp yemeğe başladı. Arada bir de anasının ağlamaktan kızarmış gözlerine bakıyordu.

Öğleden sonra kendilerine çobanlık yapan komşunun öglü şehirden dönmüştü. Koyunları teslim edip eve döndüler.

Cemile kapının önüne serdiği battaniyenin üstünde oturmuş naylon bebeğine ninliler söyleyerek uyutmaya çalışıyordu.

Elif evini düzeltmiş, akşam yemeğini yapmakla meşguldü. Dışarıdaki gürültüyü duyunca kapıya geldi. Evin önünde duran arabadan çıkana şaşırarak baktı. Önce gördüklerine inanası gelmedi. Eşikteki üç basamağı zorla indi. Ayakları birbirine dolaşıp, tökezledi. Yanılmıyordu, Cemil'di gelen. Zorla arabadan iniyordu. Elif'in yüreği yerinden çıkacakmış gibi göğsünü döğmeye başladı. Altı yıl önce uğurlayıp gönderdiği fidan boyu kocasının yerine, topal, göbeği şişmiş, kel birini görünce; içinde çok sevdiği tanrıya

isyana başladı ve gözlerinden yanaklarına inen yaşları silmeye fırsat bulamadan oraya yıkılıverdi.

Cemile olduğu yerde çivilenmiş gibi onlara bakıyordu. Anasının yere yıkıldığını götünce ağlıyarak üstüne atıldı.

Cemil koltuk dayneğine dayanarak, gelip Elif'in yanına çöktü. Islak gözlerle baktı. İzdırıp çektiği yer yer ağarmış saçlarından anlaşılıyordu. Yüzü de kırışmış olduğundan, daha yaşlı görünüyordu. Otuz yaşında olduğuna inanmak güçtü.

Cemil, Cemile'nin elinden tutup kendisine doğru çekti:

"Yavrum, Cemile'm! Ben senin babanı, Almanya'daki baban." dedi.

Cemile evdeki resimlerle kolundan tutan adam arasından bir benzerlik aradı. Hiç benzemiyordu resimlerdekine. Ağlaması kesildi. Direnmesi de. Kollarını gevşetip sokuldu kendisini çeken adama.

Toplanıp gelen komşuların kadınları Elif'in etrafını sardılar, erkekler de Cemil'i alıp birlikte içeri girdiler.

Cemil'e ağır gelmeye başladı karısının davranışları. Sanki bir yabancıydı kendi evinde. Böylesi bir durumla karşılaşacağını hiç beklememişti. Hayal kırıklığına uğradı. İçinde bir burukluk, geldiğine de pişmanlık duymaya başladı.

Anasının aksine, Cemile hemen ısınıvermişti. Sarılıp öpiyordu. Köyün doğusuna düşen geniş çayırıkta, saatlerce gezip, dolaşıyorlardı beraber. Hiç ayrılmıyordu babasından.

Salt Cemile'nin hatırı için, Elif'in tavırlarına katlanıyordu. Yoksa geldiği gün geri gitmeyi düşündü.

Elif'in davranışlarına ancak on gün dayanabildi. Onbirinci gün:

"Benim, tedavi için Almanya'ya geri gitmem lazım." dedi.

Elif'in yüzünde bir sevinç belirlendi. İlk olarak Cemil'in yüzüne baktı. Söyliyecek bir söz bulamadı. Boğazına tıkanan bir hıçkırıkla dışarı çıktı. Yıllarca ardında göz yaşları doktuğu, bir an önce dönüp gelmesini istediği kocasının gitmesine adeta seviniyordu.

O gece uyku tutmadı Elif'i. Sabaha kadar yatağında kıvranıp durdu. Cemil'le geçen çocukluk yıllarını düşündü. Beraber büyümüşlerdi. İyi ve kötü günleri olmuştu. Herkesin ve kendisinin hayran kaldığı Cemil, şu anda zavallı bir topaldı. Bu üzücü durum da Elif'i yatağında uzun bir süre sessiz sesiz ağlattı.

Cemil sabah erken uyanıp, daha önce kararlaştırdığı gibi kahvaltı hazırlayan Elif'in yanına gitti.

"Şehire gidiyorum. Biletime dönüş tarihi attıracağım. Bir isteğin var mı?" dedi.

Elif duygulandı. Gözleri doldu, göğsü körük gibi kalkıp inmeğe başladı. "Gitme, kalsın Almanya. Bizi yine yalnız bırakma!" demek geldi içinden Ama söyleyemedi bir türlü. Titreyen dudaklarının arasından zorla "Yok" çıktı.

Cemil üzgün ve kederli bir şekilde asfalt yola çıkıp dolmuşa bindi. Yol boyunca hep karısıyla, kızını düşündü. Morali daha da bozuldu.

Baba dostu Abbas'ın otelinin önünde indi dolmuştan.

Abbas, Cemil'in babasıyla Kore'de beraberdi. Birlikte nice acı, tatlı günler geçirmişler, ölüm korkusunu birlikte yaşamışlardı. Kendilerine hiç bir kötülüğü dokunmayan, tanımadıkları insanlara kurşun sıkılmışlardı. Cemil'in babası, Abbas'ın da bir bacağı kaldı orada.

Abbas, gözlerini kısarak kapıdan içeri girene baktı. Gözleri iyi görmüyordu artık. Cemil'i zor tanıdı. Güçlülükle kalkıp Cemil'e sarıldı.

sürede düşündükten sonra:

"Zor mesele oğlum. Çok hassas bir durum. Onları yeniden yalnız bırakman hoş görülmez!" dedi.

"Başka çarem yok. On gündür, evimde istenmeyen bir misafir gibiyim. Elif beni görmemek için ya bahçede, ya ineğin yanında, ya da dışarıda. Akşama kadar dolanıp

(devamı arkada)

duruyor. Geldiğimden beri daha iki laf etmedi benimle. Hoş geldin bile demedi. Bu duruma dayanamayacağım artık. Bana sakın bir semtten bir ev ayarlamayı rica edeceğim."

"O iş kolay. Buluruz." dedi Abbas.

"Elini çabuk tutmalısın. Ucuz, pahalı deme. Uğruna hayatımı feda ettiklerimin benden yüz çevirmelerine tahammül edemiyorum. Sana para bırakacağım, evi bulunca kaporasını verirsin."

"Olur çavım. Para mühim değil. Ama ben senin evden gitmene taraftar değilim. Milletın arasında da kötüye yorumlanır."

"Başka çaremin olmadığını biliyorsun. Ben de karımdan. kızımdan ayrılmak istemiyorum. Şayet onları yalnız bırakmaya niyetli olsaydım, Almanya'dan gelmezdim." dedi ve

gitmek için kalktı.

Eve geldiğinde güneş batmış, ortalık hafiften kararmıştı. Bunaltıcı bir de sıcak çökmüştü köyün üstüne. Bir elinde file, birinde koltuk değneğiyle aksayarak içeri girdi.

Cemile babasının geldiğini görünce, koşup ayaklarına dolandı. Bir birlerine sarıldılar.

Cemil'in aksayarak içeri girişi Elif'i duygulandırdı. Acır gibi baktı. Ve usulca kalkıp yere düşmüş fileyi alarak odadan çıktı. Biraz sonra da elinde su dolu ibrik ve leğenle geldi. Cemil'in ayaklarını, çoraplarını çıkarttı. Cemile'nin döktüğü suyla ayaklarını, ova ova yıkadı. Ağlamıyordu. Yüzüne de biraz renk gelmişti.

"Koş kızım havluyu getir, babanın ayaklarını kurula!" dedi. Sesi canlı ve samimiydi.

BLAUES LICHT

Behcet Necatigil

Du bist eine Blume,
Deine Mutter die Erde.
Wenn du leicht krank wirst
Sind die Zimmer voller Trauer.

Unsere Freude und Leid,
Hängt von dir ab.
Von dir haben wir unsere Kraft
Gegen die aufgehende Sonne.

Unsere Kindheit
Dunkel und rostig.
Lebe du in den Sonnen,
Du, goldhaariges Kind!

Vom Himmel fällt blaues Licht.
Die Welt in blauen Lichtern.
Die Häuser leben
Wenn du da bist.

Aus dem Türkischen übertragen von Nilgün Özcan, HS-Am Nünninghof, Kasse 10, Duisburg

DIE VERSÖHNUNG

Gülşen Özsoy

Mit einem Lächeln entfernte
sie sich von mir

Ohne zu sagen wohin
Ich schaute ihr lange nach
Ohne zu wissen warum
Dann wurde mir klar
Wie wichtig es für sie war,
daß ich ihr sagte:
Bitte geh nicht, bleib bei mir
Ich rannte ihr nach
und bat sie um Verzeihung
und wir gaben uns das Wort
nie wieder auseinanderzugehen

HS-Am Nünninghof KI: 10 B
Duisburg

MAVİ IŞIK

Behçet Necatigil

Sen bir çiçeksin,
Annen saksı.
Azıcık hastalansan
Odalar yaşlı.

Sevincimiz, üzüntümüz
Hep sana bağlı.
Senden gelir gücümüz
Doğan güne karşı.

Bizim çocukluğumuz
Karanlık paslı.
Sen güneşlerde yaşa,
Altın saçlı!

Gökten düşen mavi ışık,
Mavi ışıklarda dünya.
Evlerin yaşaması
Sen olunca.

Ein Tag
wie jeder Andere
wie ein Fluß
- irgendwo ein Anfang
- irgendwo ein Ende.

Die Zeit
ist eine Uhr mit erhobenem Zeigefinger
ein Gleis
auf dem kein Zug mehr fährt.

Das Herz
schlägt im Takt,
der die Schüler morgens über die Straße weht
und abends Nachtschichtler schnell davonträgt.

Die Ladenschlußzeiten
wälzen Körper in bunte Straßenbahnen
und mit den Nachrichtensprechen
wird der Abend feierlich erklärt.

Die Augen
stehen am Fenster.
Der Kopf zählt acht Stunden für andere.
Der Rest ist nach dem Aufstehen
wieder ins Bett gegangen
- weil er nicht gebraucht wird.

Elke Bockamp

Gelincik

Demirtaş Ceyhun

Bilmem bilir misiniz Torosları? Çukurova'nın bereketli topraklarını Anadolu bozkırının karından, deli poyrazından korumak için sanki, at nalı şeklinde ovayı kuşatmış dev bir duvar gibidir. Toroslar. Doğuda, Amanoslar. Kuzeyde, Binboğalar, Aladağlar. Dülül dağı, Bozdoğan dağı. Çilhoroz dağı, Akdağ, Kaledağ, Karanfil dağı. Daha niceleri. Batıda ise, Bolkarlar. Ovadan bakılınca, yay gibi gerilmiş, çelikten dev bir testere ağzı gibi görünür dağlar. Tepeleri de, yaz kış, ıslıl ıslıldır.

Öylesine de sarp ve yüksektir ki, kolay kolay geçit vermez. Ya da Mut dağıni aşmak gerektir, güneybatıdan. Tren bile, Torosları geçerken, tunelin birinden çıkmadan birine girer. Gülek boğazı ile Mut geçiti ise, daha ilk kışta, hemen kardan kapanıverir.

Üstelik, silme ormandır. İri çam ağaçlarının, ladinlerin, sedirlerin, ardıçların arasından zor geçilir kimi yerde. Kimi yer ise, dev çınarlarla kaplıdır. Pınar başları cevizliktir. Ova-ya doğru, etekler de sık makiliktir, mersin çalılıyla kaplıdır.

Doruklar, güneş vurdu mu, keskin bir bıçak ağzı gibi yalp yalp ışıldar. Boydan boya kayalıktır. Korkunç uçurumlarla, ard arda perde perde uzayıp giden bu dağlar, her an da başka bir renge bürünürler. Yeşilin, mavinin, morun, laciverdin, grinin binbir rengi cıvı cıvı oynar durur gün boyu.

Ve dokuz ay kış olur Toroslarda, en azından. Kar, adam boyunu bulur. Göklerinde kartallar dolandır yalnızca.

İşte, bu dağların üzerlerinde de köyler vardır. İnsanlar yaşar oralarda da. Onların da çocukları olur. Tıpkı kentlerdeki çocuklar gibi. Ne ki, bütün yaşamları boyunca, bebek nedir, bilmezler bu dağ köylüklerinin çocukları. Oyuncak yerine, otlarla çiçeklerle, kuşlarla oynarlar. Oyuncakları, atın, eşeğin geyiğin, ayının yavrusudur. Onların dilinden anlar onlarla şakalaşır, onlarla boğuşurlar.

Küçük Gelincik de böyle bir çocuktur. Babası, daha kendisi doğmadan, önce Adana'ya, sonra da Almanya'ya gurbe- te gittiğinden, annesi büyütüştü. Tahtacı köyü derlerdi köylerine. Bütün köy, geçimini ağaç keserek, tahta biçerek sağlardı. Ne ki, Orman İdaresi artık bütün bu işleri motorlarla, makinalarla yapmağa başladığından, git git öylesine zorlaşıyordu ki geçinmek.

Çaresiz, annesi de, Gelincik daha iki karış bebekken bile, onu da yüklenir giderdi dağa. Bu nedenle de, çam pürü çiğneyerek, gomalak emerek, bıçkı tozu yutarak büyüştü çocuk. Yani, Küçük Gelincik'in, eli yüzü, saçı başı, hatta soluğu bile hilafsız çam sakızı kokardı. Dağlarda büyüştü. Bir dağ keçisi kadar da çevikti bu yüzden.

Asıl adı da. Gelin'di. Babası, Almanya sırası geldiğinde, köyse uğramış. "Bana bak, demiş hamile annesine, kızım olursa Gelin koyacaksın. Gelin'im, dönüp ellerimle gelin yapacağım, anlaşıldı mı?" "Küçük Gelin, küçük Gelin" derken, Gelincik olmuş adı. Hemen hemen de akraba sayılırdı bütün köy. Herkes de gerçekten çok severdi Gelincik'i. Hala nüfus kağıdı çıkarılmamıştı ya, annesinin parmak hesabına bakılırsa, beş altı yaşlarında olmalıydı.

O yıl gene yaman geçmişti Toroslarda kış. Ekim demiş başlamıştı kar, ve sanki hiç dinmemişti. Eve kapanmış kalmışlardı.

İşte, mart sonlarıydı. Aylardır yağan tipi, bir sabah ansızın duruverip, pırl pırl bir güneş çıkınca, öylesine çok, öylesine sevindi ki küçük Gelincik. Demek artık bahar geliyor- du. Baharın artık eli kulağında olduğunu düşündükçe, sevinç- ten içi içine sığmıyordu küçük kızın.

Galiba, havanın açmasının üçüncü günüydü. Gene, sabah erkenden koyun kürkünden gocuğunu giymiş, bol tüylü papağını başına geçirmiş, sevimli bir ayı yavrusu gibi, karların üzerinde debelene debelene, yolu gözlemek için köyün alt u- cundaki yarın başına gidiyordu ki... Bir yamacam dibinde,

yeni açmış küçücük bir çiçek görmesin mi?... Karın üzerine kan damlamış gibi, kızıl mı kızıl, küçücük, sevimli bir çiçek. Tek başına. Fıskırırvermiş.

Yabanıl kar çiçekleri, pürenler, kardelenler de, bu yalancı bahara mı aldanmışlardı, kim bilir?

Birden fırlayıverdi. Keçi gibi tırmandı çıktı hemen. Usulca kopardı çiçeği. Sonra da, ormanın içinden, karlara gacı- gurucur bata çıka, çığlık çığlığa bağırarak koştu eve.

-Anaa, dedi soluk soluğa. Bahar gelmiş gayri, bahar!... Bak... Çiçekler de açmış!..

Bir kaç ay önceydi. Bir mektup gelmişti babasından. "Gayri bu bahar geleceğim" diyordu mektubunda. "Kış bit- sin, karlar eriyip yollar açılın, artık temelli geleceğim." diyordu. Aylardır baharı bekliyorlardı yani, ana kız. Bu ne- denle de, kız çiçeği görünce, "Artık bahar geldi sayılır" de- miş, yerinde duramaz olmuştu.

Bu sevinçle, akşama kadar, sökülünce, baynu bükülmüş kar çiçeği elinde, köyü ev ev dolandı durdu. "Muslu dayan!.." dedi. "Hafize neneee!.. Ebeş ağaam!.. Kız halaaa!.." dedi. Bahar gelmiş, bahar. Gayri çiçekler de açmış! "Kahveye git- ti, kimi gördüyse sarıldı. Bakal İsmail emmine uğradı. Demirci Murık Hacı emmine, daha dükkanın kapısında sa- rıldı. Sevinçten uçtu. Yere göğe sığmıyordu. Bir, ormana doğru koştu. Bir, yarın altına indi. Dört döndü durdu kö- yü. " Babam geliyoor!.. Gayri benim de babam var!.." di- yordu da, başka bir şey demiyordu.

"Bre deli kız!.. Bre Gelincik, martta bahar mı gelmiş Toroslara... Sen deee... Daha deli april var geride, mayıs var. Hele haziran desin bakalım. Kar çiçeğidir o, karda açar. Al- datmasın seni." filan diyecek oldu ya büyüklükler... Gelincik'in kulağından girer mi hiç böyle sözler?

Gerçekten de, hemen ertesi gün, öğleden sonra hava gene birden bozuverdi, tipi başladı yeniden. Bir de poyraz çıkmış- tı ki...

Dehşetli üzüldü küçük Gelincik. Bütün sevinci uçtu gitti. Hüzünlendi. Büzüldü kaldı pencerenin önünde. "Aldattılar be- ni... Benimle alay ettiler.. diyordu, kendi kendine. Sanki o çi- çeği, babası getirip dikmişti karların içine. Kendisini aldat- mıştı. Böyle kara kara düşünüp durdukça, içindeki öfke daha da kabarıyordu. Yeniden kar yağdırdığı için Tanrıya kahredi- yordu. Babasına kahrediyordu. "Sevmiyorum, artık ikinizi de sevmiyorum" diyordu içinden habire. Hani, dokunsalar ağlayacaktı.

Annesi de bunu bildiği için mi, kim bilir? Sanki üzüntüsü- nün farkında bile değilmiş gibi davranıyordu çocuğa. Sakin sakin söküğü dikiyordu, yama yapıyordu bir köşeye çekilmiş.

Çocuk, birden kalktı, annesinin yanına geldi öfkeli öfkeli. Gerçekten de, hem babasına, hem de tanrıya, kendisini aldat- tıklarına inanıp dehşetli kahırlanıyordu, kargışlar yağdırıp duruyordu ya, nice uğraşsa, gene de bir türlü canlandıramı- yordu onları gözlerinin önünde.

-Anne, dedi sinirli sinirli, babam da öteki babalar gibi bir baba mı?

-Aaa, tabii kızım, dedi annesi şaşkın şaşkın. O ne biçim söz öyle?

-Ama aldattı beni, gelmedi.

-Niçin aldatsın baban seni kızım, daha bahar gelmedi ki, diyecek oldu annesi.

Baharı da sevmiyorum artık, baharı da sevmiyorum, dedi kız bağıra bağıra ve fırladı çıktı evden. Göz güzü görmez tipi- de yitti gitti.

Bir türlü aklı almıyordu babasının da öteki babalar gibi bir baba olabileceğine, "Öteki babalar gibi bir baba olsa, ni- çin beni bıraksın gitsin?" diyordu içinden. Torosların ötesi, öylesine korkunç, öylesine bilinmez bir şeydi ki çünkü küçük Gelincik için. Bütün dünyası bu dağlardı. Bu dünyada da, bir yanda otlar, çiçekler, ağaçlar ve de keçiydi, koyundu, sığır- dı, geyikti, tilkiydi, domuzdu, hayvanlar vardı. Öte yanda ise,

(devamı arkada)

köyde görüp tanıdığı, hısını akrabası insanlar. Bu dağların dışında da başka dünyaların olacağı, oralarda da insanların yaşadığı, olanaksız, anlatılamazdı. Bu nedenle de, elinde değil, çekip gittiği için babasını, köydeki insanlar gibi düşünemiyordu, daha çok bir görünüp bir yiten orman hayvanlarına benzetiordu. O çiçeği de karların içine getirip dikenin babası olduğuna bu yüzden inanıyordu galiba.

Gariptir, hem babasını o orman hayvanlarından biri gibi düşünüyordu, bu düşünceyle de babasının öteki babalar gibi bir baba olmadığına git git daha çok inanıyordu. Ve eziliveriyordu yüreği, üzülüyordu. Hem de, nasıl olursa olsun, babasını bir an önce görebilmek için can atıyordu. Bu nedenle de, babasının hala ormanda gizlendiğinden kuşkusu yoktu ve onu arayıp bulmak için fırlamış çıkmıştı evden.

Küçük Gelincik'in, kar kış demeyip ormana kaçtığı duyulunca, bütün köy seferber oldu. Ancak akşama doğru buldular. Bir kovuğa sığınmış, büzülmüş dehşetli üşümüş. Kucaklayıp getirdiler. Günlerce hasta yattı ateşler içinde. Hep babasını sayıklayıp durdu. Arada bir "babam, babacığım" filan diyordu ya, daha çok, sanki bir hayvanla konuşmuş gibi garip sesler çıkarıyordu. Niçin böyle sesler çıkardığını da bir türlü anlayamadılar ama.

Hastalığının beşinci günü müydü, altıncı günü müydü? O ana dek gözlerini bile açmamıştı şöyle doğru dürtüst. Ama o sabah, daha ortalık ağarmamışken, birden fırladı kalktı.

Babam, dedi gözlerini iri iri açarak. Duydum. Beni çağırıyor.

Annesi, hastalığın ateşinden kızının artık iyice sapıtmağa başladığını sanıp, sarıldı hüngür hüngür ağladı. Bu karda kıyamette babasının gelebilmesinin olanaksızlığını anlatmağa çalıştı. Ama boşuna. "Beni çağırıyor. Gelin gelin diye bağırıyor, duydum." diyordu da başka bir şey demiyordu.

Gerçekten de, aradan yarım saat geçti geçmedi, bir atlı geldi durdu kapılarının önünde. Açtılar ki... Babası.

Donup kaldılar. Oysa, babasını görür görmez hemen kucağına atılacağını sanırdı küçük kız. Hep öyle kurmuştu kafasında. Ama şimdi... Gerçekten babası mıydı acaba bu adam? Bu köydeki öteki adamlardan hiç de farklı olmayan, iri yarı, pos bıyıklı adam, babası mıydı? Köydekilerden tek farkı, giysileriydi. Elbisesi, ayakkabısı, hele hele şapkası... Çocuğun öylesine garibine gitmişti ki ilk anda, o acayip şapkası. Babası denilen bu adamın, düşündüğü gibi bir hayvan şeklinde olmamasına, dayısına emmesine benzemesi ve tıpkı kendileri gibi konuşmasına da hem çok sevinmiş, hem çok şaşmıştı.

-Demek benim Gelin'im büyümüş de kocaman olmuş. Diyordu adam. Gel bakayım babanın kucağına. Bak, ne getirdim sana, diyordu.

Ne ki taş kesilmişti sanki kız. Öyle şaşkın duruyordu, gözlerini yeni gelen adama dikmiş.

Babası kucaklayıverdi, sarıldı yanaklarından öptü. Sonra da elindeki kutuyua açtı, kocaman bir bebek çıkardı. Nerdeyse kendi boyundaki bu bebeğe daha çok şaşıtı kız. Bir an ne yapması gerektiğini kestiremedi. Elinden tutacak oldu. Ürktü. Canlı mıydı, değilmiydi, bilemiyordu. Tam çekine çekine nasıl bir şey olduğunu çıkarabilmek için parmağının ucuyla dokunuyordu ki...Babası, çocuğa farketirmeden, arkasındaki düğmeye basıvermişti. Konuşmağa başladı bebek. Konuştuğunu görünce, onu da canlı sandı, bir an sevindi ısınıverdi ona küçük Gelincik. Ama çok sürmedi gene zevinci. Bebeğin ne dediğini anlayamamıştı çünkü.

-Nasıl konuşuyor bu? dedi dehşetle.

Almanca, dedi babası.

-Almanca mı? Ne demek Almanca?

Sanki birden zindana kesmişti her yer. Korkuyla, "Şeytan bu, şeytan bu!" diye bağırıldı, kaçırıverdi odanın dibine. "Hayır hayır, insan değil." Tortop oldu, büzüldü oturdu köşeye...

Babası karşısına gelmiş, diz çökmüş;

-Kızım, diyordu sevecen sevecen. Almanlar da insandır. Almanca konuşurlar.

-Hayır, hayır...dedi kız. İnsan olsa dediklerini anlarım. Şeytan bu...

Birden öylesine yıkılmıştı ki dünyası. Bu yabancı adam nerden çıkıp gelmişti sanki. "Yarabdim diyordu içinden, niçin, ama niçin?..."

Hüngür hüngür ağlamağa başladı. Ağladı ağladı ağladı....

Rafael Alberti

1936-1939 yılları arasında süren ve faşist Franco'nun erki ele geçirmesiyle sonuçlanan İspanya iç savaşının üstünden elli yıl geçti.

İç savaşın, doğrudan içinde bulunan, gerek uçak pilotluğu ve gerekse kültür cephesinde çekinmeden, yılmadan gerekli gördüğü her görevi yerine getiren şair Rafael Alberti ile Madrid'de buluştuk, kucaklaştık. Bu kucaklaşmanın geniş yazısı, önümüzdeki aylarda Türkiye'de "Düşün" dergisinde yayınlanacak.

Savaşa karışmasına, davasının haklı olduğuna inanan Alberti; cumhuriyetin düşürülüşünü bize şöyle anlattı: "... general Segismundo Casada, Negrin hükümetini düşürdü ve bizim dayanıklı, saygın, yenilmez, yiğit başkentimiz Madrid'i, Franco'ya armağan etti..."

Görüşmemizin bir başka anında, "Niye şair oldunuz?" diye sorduk. O, bize: "Şair olunmaz hombre, ya şair olarak doğarsın ya da doğmazsın." demişti. Aşağıda 1930'lu yıllarda yayınlanan "Ben Bir Ahmaktım, ve gördüklerimden sonra iki kez ahmak oldum" adı altında topladığı şiir kitabından Çarli Çaplin'e yazdığı bir şiiri sunuyorum.

Çarli'nin Hüzünlü Buluşması

Çev: Mehmet Ünal

*Kravatım, eldivenlerim.
Eldivenlerim, kravatım.*

*Kelebek, bilmiyor ölümünden terzinin,
yıkıntısından denizin vitrin aracılığıyla.
Yaşım, sayın baylar, 900 000 yıl.
Oh!*

*Küçük bir çocuktum, balıklar yüzemezken,
kazlar ayın okuyamazken
ve salyangozlar boynuzlarında kedileri taşıyamazken.
Kedi ile fareyi oynayalım, hanım kız!*

*En hüzünlüsü, bay, bir saat:
saat 11, saat 12, saat 1, saat 2.*

*Tam üçte, yoldan geçen birisi ruhunu teslim edecek.
Sen, aydede, ürkme;
sen, geç kalan taksilerin aydedesi,
itfaiyecilerin kararış aydedesi.*

*Gökyüzünde kent yanıyor,
bir elbise benimkisi gibi toprakta canı sıkılan.
Yaşım şimdi aniden 25.*

*Kar yağıyor çünkü, kar yağıyor,
ve benim vücudum, bir kulübe iskeleti oluyor.
Seni davet ediyorum, rüzgar sakın ol.
Artık çok geç oldu, şimdi yalnızca yıldızlar yenilebilir.*

*Ama, biz dansedebiliriz, yitik ağaç.
Kurtlar için bir vals,
tavukların sakın düşleri için, tilkisiz,
pençesiz.*

*Bastonum kayboldu.
Düşünce derin hüzünlü, o ne kadar yalnız
yeryüzünde.
Bastonum!*

*Şapkam, manşetlerim,
eldivenlerim çizmelerim.*

*Kemikler, en çok sızlayan, sevgim,
saattir:
saat 11, saat 12, saat 1, saat 2.*

*Tam üçte.
Eczanede çıplak bir ceset
havalanıyor.*

Bir Ömür Böyle Geçti

Yücel Feyzioğlu

Size kimden haber vereyim? Ağamalı'dan:

-Hele gidip mutfak gelinine biz de bakalım, dedi, bakan da ölüyor, bakmayan da. Belki bir tane de biz alalım. Alan da ölüyor, almayan da.

-Gidelim, dedim, biraz da biz çapkınlık edelim.

Ağamalı'nın gönlünü mü kıracağım sanki?... Çok seviyorum onu. Benden 7 yaş büyük. Elimden tutup yürütmesini o öğretmiş bana. Ağlarken avutmuş, yaramazlık yaparken azarlamış. Bizim evden biri olarak tanıdım onu. İlk kavgayı, ilk küfürleri, ilk oyunları bana hep o öğretti. Birlikte büyüdük. Türkülerimizin yanıklığını, içtenliğini ondan öğrendim, kızlara aşık olmasını da. Onun söylediği sevda manilerini sevdiğim kızlara yolladım. Yanıt aldıkça Ağamalı benim kadar sevindi. Yetim bir çocuktuk, çok yoksuldu, ona hangi kız yanıt verirdi?... Bana gelen yanıtlar ona da yetiyordu, bana da. Oturup kızların güzelliğini anlata anlata bitiremiyorduk. Ben okuma fırsatı buldum, o okuyamadı. Ona buna nökerlik, çobanlık yaptı. Sonra bir yel esti, bir fırtına, bir oran... Yüzbinlerce insanımız gibi o da kökünden koştuk, elkapılarına savruldu:

-İyi ki savruldu, diyor, Allah bu Almanlar'dan razı olsun! Allah bunların tuttuğunu altın etsin. Karnım doyasıya ekmek, kıçım yamalaksız pantolon gördü. Ağa gibi yaşıyorum. Öyle bil Kafkasya'nın veziri özümem...

Ondan on yıl sonra da ben geldim. Görüşemediğimiz bu on yıl sanki ikimizden koparılmış, zorla elimizden alınmış gibidir. Tam 24 yıldır Ağamalı burada. Köyde olduğu gibi yine iki yakın, iki can dostuz. Sık sık buluştuğumuz olur. Aradan birkaç ay geçecek olsa, hemen telefon eder:

-Ay hoca sana kuzu almışam. Hemen çoluk çocuğu toplu da gel. Bahçede güzel bir cız-bız yapalım. Yapıp da demlenelim.

-Yok gelemem, işim mişim var diyecek olsam, hemen sözümlü keser:

-Sus bee!..Sus! İş bitmez, ömür biter. Yaman yadıma düşmüşsen. Gece düşümü karışık görmüşem. Çık gel!

En önemli işim de olsa, gitmek zorundayım. Yoksa küser. Geçenlerde de biz Aachen'a gidecektik. Randevu filan yapılmış yola çıkmak üzereydik, bir telefon!.. Ağamalı:

-Biz otobandayız. Yarım saat sonra sizde oluruz, demez mi.

-Yahu, çıldırdın mı sen? Biz şimdi yola çıkıyoruz!

-Otur oturduğun yerde. Şirin şirin söyleşmek varken, nereye? Çoluk çocuk geliyorum.

Geldiler. Meğer ertesi gün de "Mutfak Gelini"ne gitmeğe bir hemşerimiz davet etmiş. Benim birşeyden haberim yok. Böyle davetleri dünyanın bir ucunda da olsa kaçırmaz. Gece saat üçe dek söyleştik. Sonra uyuduk, sabah kalkmış, kahvaltıyı hazırlamış. Saat 8'de bizim kapıya dayandı:

-Kalkın ağalar, öğle oldu. Şiştiniz yata yata.

-Yahu git biraz uyu!

-Uyumaya mı geldik, danışmaya-söyleşmeğe mi?...

Kalkıp öğleye dek hem söyleştik, hem kahvaltı ettik.

Sonra:

-Haydi gidelim Mutfak Gelinine, dedi.

-Gidelim, dedim, arabaya bindik.

Hayali Muhtarlıktan, Hayali Kaymakamlığa

-Köye muhtar olmak benim için başvezir olmak demektir. diyerek iç geçirdi. Olamadım. Oradayken adam yerine bile koymadılar. Koydukları zaman da ben orada olamadım...

24 yıl öncesine gitti Ağamalı. Vaktinden önce yaşlanmıştı artık, 46'sındaydı ama 55-60'ında gösteriyordu. Gözücuyla onu izliyordum. Bir uzunhava, bir ağıt gibiydi sanki... Çocukluğundan bugüne dek olan yaşamı gözlerimin önünden akıp geçti. Ürperdim birden...

-Buraya geldikten az sonra gözüaçıklar Heim'lara-Yurtlara-dadandılar. Bizim koy çerçileri gibi birşeyler satmaya başladılar. Görmediğimiz şeylerdi. En çok ne hoşuma gitti biliyor musun? Mühürlü kalemler, çakmaklar. Adını adresini söylüyorsun bir yanına kazdırıyorlar, sonra muhtar gibi kağıtlara basıyorsun. Ben "Ağamalı ...Çamçavuş Köyü Muhtarı" diye mühür kazdırdım. Bir odada dört kişi kalıyordu, arkadaşlarım uyuyunca mühürümü çıkariyor, saatlerce defterlere basıyordum. Kağıdın üzerine öylesine yaraşıyordu, gel ki göresen....

"Mutfak Gelini"ne varmak için hiç acelem yoktu. Arabanın hızını azaltmış, yolu değiştirip iyice uzatmışım. O öylesine içten anlatıyordu ki:

-Sonra ondan bıktım. "Muhtar da ne" dedim özözüme. Yeni bir mühür kazdırdım: "Ağamalı...Karakol komutanı, Başçavuş. "Memlekette hükümet bir duysa, derimi yarar tuz basar haaa!... Booy Ağamalı evin yıkılar ay balam, diye düşündüm, bavula gizleyip sakladım, Bir zaman böyle geçti. Sonra yeni bir mühür: "Ağamalı...Susuz Kaymakamı." Makamım yükseldikçe gel sen beni gör. Cuğa (hindi) gibi şişirem. Bir yandan da köyde tarlalar aldım, ev yaptırım, ilçede kahve aldım ki, kaymakam da kim...Aylığın götüne bakan biri. Bir zaman sonra eli çantalı, boynu kravatlı beyler geldiler: "Şirket kurma zamanıdır"dediler. Hemen şirket kurduk. En başa yazıldım, parayı dıngırt verdim. Makamım daha da büyüdü. Yeni mühürüme: Kars Yem Sanayii Fabrikaları İşvereni" diye yazdırdım. Ama bukez tam gerçek. Patron olmuşam, neden yazdırmayayım? Köye yolladığım mektuplarımın altına basmak için içim gidiyor. Bir bokluk çıkmasın diye, önceden bir sorayım dedim. Hık-mık dediler, sonra asıl patrondan haber geldi: "Kazdırsınlar mühürlerini!" Derhal meydana çıkardım. Bizim uşaklara bir başçılık ettim. Herkes benimki gibi mühür kazdırdı. Fabrikaya ortak olmayanlar bile ortak olup mühür sahibi oldular. Tabii benim forsum arttı. Sağolsunlar sözümlü dinliyorlardı, daha da dinler oldular. Eski çoban Ağamalı gitti, yerine Ağamalı Bey geldi...

Ben orman yoluna sapmışım. Ruhr bölgesinde alışılmadık bir biçimde güneş parlıyordu. Ağamalı konuşukça açılıyor, açıldıkça konuşuyordu. Bohçada ne varsa çıkarıyordu. Ben onu zevkle, coşku ile dinliyordum. Ne söylerse söylesin, benim anadilimde konuşuyordu. Sanki anayurdumdaydım, sanki yaylalara çıkmış çiçek topluyorduk... Sarı yeşil, mor meneviş çiçekleri dağ lalelerini ...Sanki sıcak tepemizden vuruyor, biraz sonra Karsçayı'na girecektik. Çalkanıp çimecektik. Her birinin tepesine kurulan 3-5 bin yıllık anıtları ziyaret edecek, adaklar adayıp, mumlar dikecektik.

-Şirketler şirketleri izledi. Çimento fabrikası dediler, ortak oldum. Süt fabrikası dediler, başlayam. Bir de "Meriç Tekstil"dedi Tercüman gazetesi, "Ortadoğu'nun en büyük fabrikası" sanki Osmanlı'yı yeniden kuruyoruz. Hem de Edirne'de. Hemen yazıldım. Edirne'den Kars'a kadar, benim güzel bir yurdum var!... Sanki hepsinin sahibi benem. Dersin ki Vehpi Koç. Tam onüç fabrikam oldu. Hey Ağamalı hey! Bir zamanlar pantolon bulamazdım, şimdiii! Allah yüri kulum dedi mi böyle olur işte. Ama inan günde 14-16 saat çalışıyordum. Cumartesi-Pazar, hergün. Şimdi bile on saatte aşağı çalıştığım yok ya. Bir yandan da hısımların çocuklarını öz üstüme kayıt ettirdim. Yani biri doğar doğmaz lüüp benim nüfusa. Çocuk sayısı oldu onbir. Birgün Meister —usta-dedi, "Ağamalı iki yıldır sen Türkiye'ye gitmedin, çocuğun doğdu. Sen kariyi başkasına mı verip geldin? "Ya gayci ya! dedim. Bunların meshebi geniş ya inandı, hiçbir şey çakmadı inek.

Ağamalı'nın Kaleleri Bir Bir Düşüyor

Her yıl izine gütmeden, temelli döneyim, artık işimin basına geçeyim dedim ay hoca, dönemedim. Ben gelende bi-

(devamı arkadaşta)

zim lira gördüğün bu alman markı ile başabaş güreşiyordu. 1973 yılında bir mark 3 lira oldu sevindik. 5 lira oldu sevindik. 7 lira oldu, 10 lira oldu, hep sevindik. Meğer olan bize oluyormuş. Şimdi bir mark 300 lira, gene sevinen avanaklar var. Ama gel de sen bana danış. Bizim fabrikaların hepsi elden gitti. İflas bayrağını çektik. Bir ikisi işliyor. Onlar da yıl da birer elbise parası veremiyor, yakında batacaklar. Hep başkasına çalıştık. Elde bir ev, biraz tarla birde kahve var. Onlar da tamir görmüyor, yıldan yıla yıkılıp sokulüyor. Bir türlü geri dönemedim ay hoca. Ne emellerim vardı bir bilsen...Hiç birine ulaşamadım. Sen çok söyledin, çol söyledin ama kulağımın birinden girdi öbüründen çıktı. Seni dinlemedim.

-Eh ev danası öküz olmaz derler Ağamalı, onun için dinlemedin.

-Yok haşa.

-Haşa demeğe gerek yok.

Gerçekten Ağamalı'ya çok söyledim. "Toplantılara katılmıyorsun sendikaya üye değilsin. İşçi hakları filan seni ilgilendirmiyor... Bari boğazından kısma, ye, iç, beslen... Gez, toz, dinlen..." dedim. Ama o kendi değini ile "beni elinde büyütmüşü." Bana mı inanacaktı. Söylediklerimi çocukça şeyler olarak gördü. Düşüncelerimi ciddiye bile almadı. Hepsini ona göre "Solculuktu." Son birkaç yıldır işin farkına vardı, yeni yeni bana akıl danışmaya başladı.

-Şimdi neyin sahibiyem? Hiç!.. Üstelik şey!..

"Şey..." deyip sustu, gözlerini kaçırdı. Belli ki birşey söyleyecek ama çekiniyor ya da utanıyordu. Hemen farkettim:

-Evet, üstelik ne oldu Ağamalı?

-Boşver. Söylesem yine hiç değişmemişsin Ağamalı diyeceksin.

-Söyle söyle! dedim.

-Çocukların hepsi büyüdü, biliyor musun? Çoğunu buraya getirip iş gücü sahibi ettim. Hepsini ekmeğe ulaştı, eli işe yetti. Bunlar arasında öz çocuğum üç tane. Şimdi içimde yaman bir korku var.

-Ne gibi?

-Benim öz çocuğum değilsiniz. İstifa edin artık, diyorum, yanaşmıyorlar. Bir de sen söylesen? Seni dinlerler.

-Neden istifa etmelerini istiyorsun? Korkun ne?

-Ya ölürsem? Ya geride kalan ufacak evi, tarlayı hepsi bölüşürse?

Güldüm, başımı yere eğdi.

Belki onlar da haklı, Almanya'dan atılacaklarından korkuyorlar.

-Yok ay sağolasın, yok. Herbiri enaz on yıldan beri burada.

Kim atabilir.

Ağamalı'nın en büyük sorunu buydu şimdi. Kurulan şirketlere yatırdıklarından hiç birşey kurtaramamıştı, evlatlıklarından bari birşeyler kurtarmak istiyordu.

-Kendine dert etme, dedim. 14 yıldır söylüyorum sana. Daha akıllanmamışsın.

Ağamalı'nın Yeme Zamanıdır

-Canım artık dediklerini yapıyorum ya. Kazandığımı kazana koyup yiyorum. Bin yıllık açlığın öcünü alıyorum ay hoca. Bin yıllık.

Böyle yapan yalnızca Ağamalı değildi. Çevreyi gözlüyordum, Ağamalı gibi daha binlerce, onbinlerce işçi vardı. Birden bire fena halde kazık yediklerini, işçiden patron olmaya çağını anlamışlardı. Şimdi de "Ölmeden bari yiyelim" diye aşırı bir yemek yeme tutkusuna başlamıştı. Herkes durmadan tencere alıyordu. Hem de Amerikan tenceresi.

Öyle az-buz da değil haa!.. Birer düzine.. Fiatları binlerce markı buluyordu. Birbirleriyle sanki yarışıyorlardı. Tam 12 tane vardı Ağamalı'nın, birine daha yazılmıştı.

Bu da aşırılık köylüm, dedim, kazandığımı şimdi de tencerelere veriyorsun. Olur mu böyle?

-Vallahi bildiğin gibi değil hoca. Tam beş kilo et birden pişer ha! Bir lezzetli ki, ye ye doyma.

Sözümüz bitmeden şimdi de "Mutfak Gelini"ne gelmiştik. Çoktan beri ben de merak ediyordum. Nedir bu övüle övüle bitirilemeyen "Mutfak Gelini?" "Hemşerimizin evine girdiğimizde üç dört aile daha gelmiş, toplantı başlamıştı.

-Geç kalınca gelmeyeceğinizi düşünerek toplantıyı açtık, dedi, kusura bakmayın.

-Ziyanı yok, deyip oturduk. Tencere satıcılarından tatlı dilli biri durmadan anlatıyordu. Bize "hoş geldiniz" dedikten sonra devam etti:

-İsterseniz size de kısaca anlatayım. Mutfak Gelini işte buna derler.

Ufacık bir mutfak aleti gösterdi, kahve makinesi kadar.

-1004 çeşit iş yapar bu. Yanlış anlamayın, tam bindört çeşit. İsterseniz deneyelim.

Salata yaptırdı, et kıydırdı, patates soydurdu, elma, portakal sıktırdı...Süti döküp önce kaymak, sonra tereyağı yaptırdı...Deha neler neler....

-Çay da demliyor mu? diye sordum. Herkes güldü. Ama o dilotu yemiş biriydi. Özel olarak eğitmiş, aramıza salmışlardı.

-Çok iyi semaverlerimiz var abi, dedi, marifetlerini anlata anlata bitiremedi. Sonra yine Mutfak Gelini, Fiatı: 1298 Almanmarkı. Sanki Mercedes satıyor herif. Aynı işi yapan bir aleti pazardan 80-100 marka alırsın.

-Piyasadakilere hiç benzemez bunlar... Onlar adı şeyler. İki ay kullanamazsınız. Yaptıkları hiç lezzetli olmaz. Ama bu bildiğiniz gibi değil. 5 yıl garanti verebiliriz. Ayda istediğiniz kadar ödeyebilirsiniz. Taksitle, faizsiz...

Sonra tencerelere geçti. Meğer ne kadar cahilmişim. Bu tencerelerin ne özellikleri, ne özellikleri varmış. Bir de fiatları açtı. Aman allahım! Elimden kalem düştü: 1600 marktan, 4300 marka kadar tencere vardı. Öylesine güzel, öylesine şirin anlatıyordu, benim bile bunlardan her eve birer tane gerekli diyesim geliyordu.

Gözücü ile Ağamalı'ya baktım, öylesine kendinden geçerek mutfak eşyalarına bakıyordu ki... "Alsana şunlardan birer tane" desem, hiç ikiletmeyecekti....

O arada tuvalete çıkmam gerekti. Geri döndüğümde "Mutfak Gelini"nin alım satım sözleşmesini imzalamıştı. Şaşırıp kaldım:

-Yahu bırak şunu. Ne yapacaksın? Daha ucuzunu alabilirsin, diye kulağına fısıldadım.

-Boşver ay hoca dedi, alan da ölüyor, almayan da. En iyisini neden almayayım? Belki ellisine varmadan ölüp gideceğim. Tansiyonum 200'e vuruyor. Ömrüm çabuk çabuk geçti çok! "Ye, iç, gez..." diyen sen değil miydin? Yiyorum işte! Hepsini bu kadar.

Mayıs 1986

ÇAĞIRIR BENİ

Olursam bir de
tam karşımda Kütahya çinisi
yere baktıkça
açmasa Bünyan halısında

çiçekler.

ak duvarda siyah-beyaz
yeni yeni, eski fotoğraflar
sorar gibi sorar gibi
İnadına, sağyanıma düşmüş

kitaplar,

alır alır götürür, seni beni
bir köşeye konmuş

Avanos testisi

çağırır beni, yurda yurda.

Özgen Ergin

Bir gezinin ardından

Türkiye'de Kütüphanecilik Hizmetleri Üzerine Rakowski İle Bir Söyleşi

Türkiye ile Federal Almanya arasında varolan karşılıklı Kültür Anlaşması çerçevesinde dört kişilik bir F.Alman Heyeti Türkiye'yi ziyaret etti. Tübingen Üniversitesi, Frankfurt Üniversitesi yetkilileriyle Batı Berlin Amerikan Kitaplığı ve Duisburg Kent Kitaplıkları Müdürü'nden oluşan heyet iki hafta süren inceleme gezileri içerisinde Ankara, Polatlı, Konya ve İstanbul'da çeşitli halk kütüphanelerini, Üniversite Kütüphanelerini, Milli Kütüphane'yi ve El Yazmaları Kitaplıklarını gördüler.

Dergimiz geziye katılan Duisburg Kent Kitaplıkları Müdürü Franz Rakowski'yle gözlemleri konusunda kısa bir görüşme yaptı.

Dergi: Sayın Rakowski, yoğun gezi programınız Türkiye'deki kütüphanecilik hizmetlerinin nasıl örgütlendiği ve nasıl işlendiği konusunda genel bir düşünceye varmanıza yetti mi? Federal Almanya'daki kütüphanecilik hizmetleriyle karşılaştığınızda hangi ayrımlardan söz edebilirsiniz?

Rakowski: Türkiye'nin Kütüphanecilik alanında köklü bir geçmişi var. Bu geleceğe bağlı olarak da güçlü ve çağdaş anlamda kütüphanecilik hizmetleri sunabilecek tüm koşullara sahip. Tarihsel yapılara yerleşmiş kütüphaneler, modern yapılarla geliştiriliyor. Çok iyi bir ağ oluşturulmuş. Personel olarak da yeterli ve yeterli bir donatımdan söz edebiliriz. Gezdiğimiz, yetkilileriyle konuştuğumuz her tür kütüphanede geniş bir okuyucu kitlesi de gördük. Yani temel sorunlarımızı çözümlenmiş bir kütüphanecilik anlayışı var Türkiye'de. Böylesi bir yapılanış içinde tek eksiklik: kitapsızlık. Kitap pazarının yıllık yedi bin dolayındaki üretimi anlaşılabilir kütüphanelere ulaşmıyor.

Dergi: Kitap dışında herşey var demek ki! Nasıl açıklanabilir bu durum?

Rakowski: Gözlemlerimiz iki temel nedene varıyor. İlk kitap alımı merkezi bir sistemle yapılıyor. Kitaplar Bakanlık düzeyinde oluşturulan bir kurul kanalıyla saptanıp alınıyor ve yurt düzeyinde dağıtılıyor. Bu yol çok uzun ve karmaşık. Tek tek kütüphanelerin özgül gereksinimlerini saptamak, buna göre kitap almak merkezi bir sistem içinde olası değil. Sonra böylesi bir sistemin dayattığı zaman içinde istenen kitapları bulabilmek de çok zor. Kütüphanelere böyle bir yöntemle güncellik kazandırılmaz. İkinci neden ise parasızlık kuşkusuz.

Dergi: Bunca kitap azlığına karşın, kütüphanelerin çok yoğun bir kullanımı olduğundan söz ettiniz. Çelişik bir durum yok mu ortada?

Rakowski: İlk bakışta evet. Ancak kitap azlığına karşın canla başla çalışan bir personel var. Sonra gerçekten mü-

kemmel bir ağ oluşturulmuş. Okullarla iyi ilişkiler kurulmuş. Sürekli olarak tanıtıcı etkinlikler düzenleniyor. Özellikle çocuklara yönelik zengin programlar sunuluyor.

Dergi: Kitaba ulaşım zorluğu, kitap fiyatları ve halkın alım gücünün düşüklüğü de bir neden olabilir mi?

Rakowski: Bizim gördüğümüz kütüphaneler geçekten kendi etkinlikleriyle geniş bir okur kazanmışlardır sanıyorum. Bölgede yeterince kitapçı da gördük. Doğrusu kitapçılar, kütüphanelere oran-

la kıyaslanmaz bir zenginlik sunuyorlar.

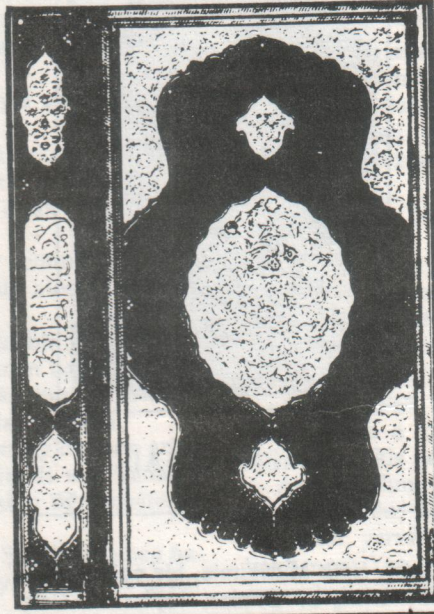
Dergi: Kütüphanelerdeki kitap azlığını merkezi sistemle kitap alımına ve mali zorluklara bağladınız. Bu azlıkta sansürün de bir payı olabilir mi?

Rakowski: Bunu tüm yetkililer açık bir "hayır"la yanıtladılar. Kitap alımında hiçbir sansür uygulanmadığı söylendi....

Dergi: Daha iç açıcı bir konuya dönelim isterseniz. Süleymaniye Kütüphanesi ve bağlı kütüphanelerdeki Elyazmaları çalışmalarını da izlediniz...

Rakowski: Akıllamaz bir zenginlik. Türkçe, Arapça, Farsça onbinlerce el yazması derleniyor, onarılıyor, kataloglanıyor. Gerçekte insanlık tarihinin ortak mirası bu. Bin yıllık bir geçmiş bütünüyle elinizin altında. Bu zengin malzemenin toplanıp onarılması, kurtarılması bir ülkenin gücünü çok aşan bir iş.. Zamana karşı yarış vermek gerekli. Bu alanda uluslararası desteklerin gerekli olduğuna inanıyorum. Türkiye kendi gücüyle bu işin altından kalkamaz. Gerçek Süleymaniye'deki gerekse Beyazıt Kütüphanesindeki görevliler olayın büyüklüğünün ayrımlarında. Bütün güçleriyle çalışıyorlar. Yetmediği açık Zaten olası değil yetmesi. Uluslararası düzeyde ilişkiler kurarak fonlar oluşturmak, onarıcılar, onarım teknikleri yetiştirip geliştirmek zorunlu. Bu konuyu ortak raporumuzda dile getireceğiz.

Dergi: Çok teşekkürler...

Cumhuriyet'le Birlikte Türk Müziği

Sabri Uysal

Geçen sayımızda, tarihsel gelişim süreci içerisinde Türk ve Batı müziği ilişkilerini dikey bir perspektivle anlatmaya çalışmıştık. Bu sayımızda yine aynı yaklaşımla Cumhuriyet döneminde Atatürk'ün düşünce ve direktifleri doğrultusunda yeni boyutlar kazanan müzik yaşamı üzerinde durmaya çalışacağız.

Geleneksel toplum biçimine geçiş olarak kabul ettiğimizde Cumhuriyetin ilk yıllarında Atatürk'ün tasarladığı kültürel reformlar içerisinde "Müzik" konusu önemli bir yer tutmakta idi. Ancak bu dönemde, genel beklentiler doğrultusunda Avrupa ve Doğu Müziğini bilimsel anlamda analiz edecek, yeni dönem içinde amaca uygun müzik politikasını oluşturabilecek sanatçı ve teorisyenlerin olmayışı bu alandaki gelişmeleri doğal olarak geciktirmiştir. Kaldı ki uygun çözüm yolu bulma tartışmaları günümüzde dahi devam etmektedir.

1925-1930 yılları arasında Riyaset-i Cumhur Fasil Heyeti'nde Neyzenlik yapmış ve Atatürk'ün huzurunda bir çok kez çalmış olan Burhanettin Ökte hatıralarında bu durumu şöyle anlatıyor; "Musikimizin tarihini araştırdı, doğru dürüst cevap alamadı. Nazariyatını sordu, iki cümleyi yan yana getiremedik. Eserleri tahlil ettirmek istedi, sathından daha derine inemedik." (1)

Atatürk'ün, "Türk Müziğinin Evrenselleştirilmesi" konusundaki düşüncelerinin oluşmasında, çeşitli düşünürlerden ve görüşlerden etkilendiği görülmektedir. Bunların başında Ziya Gökalp gelmektedir. Ziya Gökalp Türkçülüğün Esasları adlı eserinde, Türk müziği konusunda şöyle demektedir. "Avrupa Musikisi girmeden evvel memleketimizde iki musiki vardı. Bunlardan biri Farabi tarafından Bizans'tan alınan "Şark Musikisi" diğeri ise, "Eski Türk Musikisi"nin devamı olan "Halk Melodileri"nden ibarettir. Bugün işte bu üç musikinin karşısındayız. "Şark Musikisi Garp Musikisi, Halk Musikisi. "Acaba bunlardan hangisi bizim için millidir? Şark Musikisi'nin hem hasta hemde gayri milli olduğunu gördük. "Halk Musikisi" harsımız (kültürümüz) "Garp Musikisi" de yeni medeniyetimizin musikileri olduğu için her ikisi de bize yabancı değildir. O halde "Milli Musikimiz", "Halk Musikimizle Garp Musikisinin" imtizacından doğa-

SABRİ UYSAL

caktır. Halk Musikimiz, bir çok melodiler vermiştir. Bunları toplar ve Garp Musikisi usullerince armonize edersek hem milli, hem de Avrupai bir müziğe malik oluruz."

1930 yılında Alman gazeteci Emil Ludwig'le yaptığı sohbet sırasında Atatürk Alman gazetecinin Doğu Müziği ile ilgili görüşlerine itiraz ederek, Ziya Gökalp'in yukarıda belirtilen görüşlerine uygun olarak "Bunlar hep Bizans'tan kalma şeylerdir. Bizim asıl musikimiz Anadolu halkından işitilebilir" demiştir. (2)

Atatürk'ün etkilendiği düşünürlerden biri de Montesquieu'dur. Çeşitli söyleşiler ve demeçlerinde, Montesquieu'nun "Bir milletin musiki alanındaki meyline ehemmiyet verilmezse o milleti ilerletmek mümkün olamaz." Sözünden etkilendiğini ve doğru bulduğunu belirtir. 1 Kasım 1934 tarihinde T.B.M.M. açış konuşması sırasında da şöyle demektedir. "Güzel Sanatların hepsinde millet gençliğinin ne türlü ilerletilmesini istediğini bilirim. Bu yapılmaktadır. Ancak, bunda en çabuk en önde götürülmesi gerekli olan, Türk Musikisidir. "Bir milletin yeni değişikliğinde ölçü musikide değişikliği alabilmesi ve koruyabilmesidir." Bu gün dinletilmeye yeltenilen musiki yüz ağartacak olmaktan

uzaktır. Bunu açıkca bilmeliyiz. Milli ince duyguları düşünceleri anlatan yüksek deyişleri söyleyişleri toplamak onları bir an önce genel son musiki kaidelerine göre işlemek gerekir. Ancak bu şekilde "Türk Milli Musikisi" yükselebilir ve Cihan Şümül Musikide yerini alabilir. Kültür İşleri Bakanlığı'nın buna değerince önem vermesini kamunun da bunda, ona yardımcı olmasını dilerim.

(3)

Bu görüşler çerçevesinde Cumhuriyetin ilk yıllarında müzik alanında yapılan değişiklikleri ve yenilikleri şöylece özetleyebiliriz.

1- Musika-yı Humayun İstanbul'dan Ankara'ya nakledilmek "Riyaset-i Cumhur Orkestrası" (Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası) adını almıştır. (1924)

2- Musiki Muallim Mektebi açılmış ve burdan yetişen öğretmenler, okullarda evrensel müziği de içine alan bir eğitime başlamışlardır. (1924)

3- İstanbul Darüelhan Şark Musikisi Şubesi kapatılarak okulun adı "İstanbul Konservatuarı" olarak değiştirilmiştir. (1926)

4-1927 yılından itibaren Çağdaş Türk Müziği'nin temellerini oluşturmak ve Cumhuriyet ilkeleri doğrultusunda çağdaş müzik anlayışını getirmek amacıyla müzik öğrenimi için Avrupa'ya öğrenciler gönderilmeye başlanmıştır.

5- Alman müzikolog Paul Hindemith'in danışmanlığında 1936 yılında Ankara Devlet Konservatuarı kurulmuştur. Devlet Senfoni Orkestrası ile diğer Bale ve Tiyatroda görev alan sanatçılar bu okuldan yetişmeye başlamışlardır.

6- Macar müzikolog Bala Bartok başta olmak üzere ülkeye bir çok yabancı müzik adamı davet edilmiş ve "Çağdaş Türk Müziği" nin oluşturulmasında hangi temel esasların ele alınması gerektiği konularında teorik ve pratik çalışmalar yapılmıştır.

Böylece, müzik alanında yapılan ve yapılacak değişikliklerin devlet politikası içerisinde yer aldığını ve yeni yeni adımların atıldığını görüyoruz.

Neyazık ki günümüzde, aynı anlayışın ve aynı hassasiyetin gösterildiğini söylemek oldukça zordur.

(1): Burhanettin Pkte; Atatürk'ten hatıralar, İstanbul Ekspres

(2): Ayın Tarihi 1930 No:73

(3): Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri C.1

Kapalı Odalar

Özgen Ergin

"Yat, uyu artık!" diyen Seher, yatağın kıyısına ilişti. Aydın'ın göğsüne eğildi, serin öpücüklerle onu uyutmaya çalışıyor. Belki de uyandırmaya...

Aydın onun sevecenliğinden mutlu oluyor, naz yapıyordu. "Çok ıslak öpüyorsun"

"Senden öğrendim. Senin gibi öpüyorum."

"Ben böyle sulu öpmem. Sen bu işi sulandırıyor sun" diyen Aydın onu öpmeye eğilen Seher'den başını yana çekiverdi. Seher oyun oynayan çocukların sevincinde gülerken, tırnaklarını onun göğsüne batırdı.

"Aynı oyunu ben düşünmüştüm. Şimdilik sen kazandın. Görüşürüz," dedi.

Aydın, kadınların hoşuna gittiğini sandığı acılı gülümsemeyle, yüzünü buruşturarak daha da çekti kendini geri. Yastığı katlayarak başının arkasına koydu. Seher ince uzun parmaklı ellerini erkeğinin ensesinde gezdirirken ansızın çenesini dişleyiverdi.

"Tamer'in çenesini de, çoğu kez böyle ısırıyorum. Sevgiden," dedi.

Aydın yataktan doğrulurken, dışardaki sokak lambasının ışığıyla gözleri kamaştı. Seher'in yüzüne, tül perdelerden gelen kareli ışıklar yansıyor. Aydın elini onun omuzlarında gezdirirken:

"Tamer'de çok sevimli. Zorla sevdireyor kendini" dedi.

Aranarak sigarayı buldu, yakarken küçücük ateşte göz göze geldiler. Seher yüzünü astı.

"Birsen'i hep unutuyorsun. Bir aşağıda bir yukarda çocuk. Yalnızca güzel resimler çizdiği, okuldan başarılı notlar getirdiğinde seviyor ilgileniyorsun. Çok korkuyorum. Kızımız, kardeşi Tamer'e de sana da düşman olacak ilerde."

"Neler söylüyorsun? Birsen iki üç yaşındayken hep arkadaş oldum onunla. Unutuyor musun? Şimdi sıra Tamer'e geldi. İkibuçuk yaşında. Ona da arkadaşlığı öğretmeliyim. Babasını iyice tanımalı bu yaşta."

"Ama Birsen'le arkadaş değilsin artık. Şimdilerde hep baba rollerine başladın birden bire. Gazeteyi getir! Su getir! Çakmak ver..."

"Alışsın, ilerde nasıl olsa bunların hiçbirini yaptıracağız."

"Ama sen onun ne kadar duygulu, alıngan olduğunu biliyorsun. Çok temiz yüreklidir benim yavrum."

"Aynı sen! Ya da Güler halası. Ne söyleyeyim, iyiden iyi. Çok fazla iyi. Aptal demek istemiyorum. Ama olmuyor. Olmuyor işte. İyi çocuk yetiştirmek istiyoruz. Yarın büyüdüklerinde çok zorluk çekecekler. Haksızlıklarla, bin türlü hilelerle karşılaşacaklar. Sonra da bizler gibi apışıp kalacaklar!"

Seher üzgün, kara zeytin gözlerini, karanlığın penceresinden göstererek baktı.

"Ama Tamer için aynı düşünmüyorsun. Sporcu olsun, dövüşken olsun diyorsun. Bir de kendi elinle, kavga dersleri verip alt alta üst üste boğuşuyorsunuz."

Seher içindeki tüm kızgınlığına, kırgınlığına karşın, yüreğinde kaynayan, patlamaya hazır ateşi dışarı vurmuyor. Aydın'ın tek yanlı anlayışsızlıklarına, Seher'in sevgisi ağır basıyor. Ankara Bahçelievler'de bir Çocuk Yuvasında öğretmenlik yaparken, ellerin çocuklarını istediğince yetiştiriyordu. Ankara'da değil Köln'de olduğunu anımsadı. Yatakta sigara içen Aydın'ın karanlıkta kalan yüzüne baktı. Sigaranın dumanını içine çektiğinde harlanan ateşin kızıl ışığı onun güzel yüzünü gösteriyordu. Son günlerde ayakta rüya görürcesine, Seher'in düşüncelerine Türkiye girip çörekleniyordu. Oysa daha üç ay önce Türkiye'de izin yaptılar. Neydi bu özlem?

İzine gittiklerinin üçüncü günü bitiyordu onların ana baba özlemi. En yakın bildikleri analarından babalarından sıkılır oluyorlardı. Dostlara, iyi insanlara, güzel yurda, deniz kıyısında türküler söyleyerek rakı içmelere, sabahlara kadar dertleş-

melere doyum olmuyordu. Orada tanıştıkları insanların Almanya'ya ilişkin saçma sapan onur kırıcı sorularına karşılık vermek büyük sıkıntıydı. Burada nasıl, Türk oldukları sanki alımlarında yazılıysa, orada da Almanca oldukları hemen biliniyordu. Kendi ülkelerinde de yabancı, göçmen, Almanca'yı dılar.

Seher, karmaşık duygularla gözleri süzülmuş, Aydın'a bakıyor. Düşüncelerinin ötesinde, onu çok sevdiğini etinde yüreğinde duyuyordu. Onun akşamları yorgunluktan çuval gibi yatağa yığılması, geç saatlere dek içip yine de uyuymaması, bir de sabahları uyanamayışı çok üzüyordu Seher'i.

"Haydi Aydın'cığım. Sabah altıda karta basacaksın. Uyu artık. Fabrikaya ortak değilsin, geç kalman yüzünden işten atarlar bir gün. Elimde az dikiş kaldı. Ben de geleceğim bizardan. On etek daha diksem yeter bu günlük."

Aydın sigarasının ateşini karanlıkta koruyarak çekti içine. Yataktan beline kadar doğrularak sigarayı küllüğe bastı. Ağzından dumanlar çıkarken konuşmaya başladı.

"Dışarda elli marka satılan bir eteğin dikişini iki mark on feniğe yapıyorsun. Çok kızıyorum. Gücüme gidiyor. Bırak artık bu işi!"

"Fabrikada çalışmaktan iyidir. Akşamları temizlik işine gitmekten daha rahat. Oturduğum yerde dikiyor, severek destek oluyorum sana."

"Destek mestek istemiyorum!" diye bağırdı Aydın. Bir anlık sessizlikten sonra, eliyle Seher'in yanağını, sağlarını okşayarak en yumuşak sesiyle ekledi.

"Ancak Türk kadınlarına bunca ucuza diktirebilirler. N'olursun bırak bu işi. Çocuklara bak yeter. Şunu bil ki dikiş getiren o kadını bir daha görsem kovacağım! Düzenli ödemiyor dikiş paralarını!"

Aydın kolunu yataktan aşağı salarak el yordamıyla içki şişesini buldu. Loş ışıkta görebildiğince doldurdu bardağını. "Hadi, yarasın Seher'im" dedi. Karanlığın içinden istekle baktı ona. Yaz sıcağının verdiği gevşeklikle, Seher'in gölgeli esmer bedeninden gözlerini alamıyor. Ertesi gün sabah beşte kalkıp altıda fabrikada kart basmak zorunda olduğunu düşünüyordu. Elleri seher'e gidip geliyordu. Dayanılmaz isteklerine boyun eğip onun ince belinden kvrayarak kendine çekti.

"Yarın işe gitmesem de doktora gitsem ne olur?"

"Biliyorsun, doktora gidip rapor alanlara çok baskı yapılıyorlar. Uyumalısın artık. Ben de dikiş dikmeyeceğim."

Seher Aydın'a iyice eğilerek başını onun geniş göğsüne yasladı. Aydın dudaklarını onun kulağına öpercesine yaklaştırdı.

"Deminden beri ne düşünüyorum biliyor musun? Batsın şu Ankara! Ne günlere geldik baksana. Şimdi Ankara'nın yarısı asker yarısı polis, ispiyoncu ıvr zıvrı... Böyle dediğime bakma Seher'im. İlk kez ana ocağından ayrılıp uzaklara, askere gittiğimde, anamdan babamdan, kızkardeşim Güler'den önce, Ankara'nın sokaklarını, kahvelerini özlemiştim. O zamanlar bilmezdik kafe demeyi. Pastane derdik. Burda Bistroy diyorlar ya, işte öyle yerlerdi. Bir de Yenimahalle'de Çalkuştu meyhanesi, bütün duvarlarında aşk şiirleri yazılıydı. Hiç unutmam bir tanesini. -En ağır işçi benim, gün yirmidört saat seni düşünürüm.- Kahvelerin adları da ayrı bir güzellik-teydi. Yaprak, Yudum, Köşem, Bade, Nil... Kadın adları gibi. Atıfbey gibi, esrarıcıyla Avukatın yan yana oturduğu, çoğunluğu doğudan gelme yoksul insanlarla dolu bir mahalleden, memur semti Yenimahalle'ye, gençlerin piyasa yaptığı beşinci altıncı duraklarına, oradan da Kızılay meydanını atlayıp bulvara tırmanmak kolay olmamıştı benim için. Ama seviliyorduk. İyi arkadaşlar vardı. Kavga etsek bile seviyorduk arkadaşlarımızı..."

"Aman! Yine her zamanki gibi geçmiş günlerine döndün.

(devamı s. 24'de)

ISTANBUL

oder

Orient und Qkzident sind nicht mehr zu trennen

Ich könnte damit beginnen,
die Auto- und Menschenfluten auf
der Galatäbrücke zu zeichnen,
und Damfer, Holzhäuser, Schuhputzer
(Dreikäsehoch, keck: 1. Jahr Grantie!),
meine Augen Serails, blaugrüne-
brounrote Moscheen trinken
zu lassen oder, sandkissenschwer,
Hosenanzüge in Rot, unter
schwarzem Blondhaar. Ich könnte auch
an Baklava kleben, an yavas,
yasak, yarin, über Abfälle
stolpern wie über den Stolz der
Altistanbuler.

Vielleicht wäre es besser, unanfechtbarer,
ich zitierte andere, griffe ins
volle Zeitungsleben dieses Tages:

Privatschulen werden teurer und die
Brotpreise sind freigegeben. Ein
Unesco-Programm ruft "Rettet Istanbul!"
und der Journalistenverband stellt Fotos
aus. Der Herr Oberbürgermeister "Mischt

sich

unter das einfache Volk, um" und eine
falsche Ärztin wurde entlarvt. Der Streit
um den Bauauftrag für die zweite
Bosporusbrücke und das alleinrichtige
Demokratieverständnis dauern an,
und auch unsere Dauerbrenner
fehlen nicht: Wassermangel,

Einweihungsreden,

der Caräaf im Hörsaal, Stromausfälle
und nütlich die Karikatur über
Ihn, den "Sohn der Preiserhöhungen und
Enkel der Mehrwertsteuer"... Dafür sind
Gemüse und Obst diesen Sommer billig,
und in Saskinbakkal besteht Tollwutgefahr.
Jupp Derwall. Fünfmal ruft der Muezzin.
Deutsche Sprachkurse. Demonstrations-

versammlung

der SODEP. Die 13. Internationalen
Festspiele. Mieterhöhungen. Turing-Verein.
Armenviertel. Hitze. Finnische Sportlerinnen
als weiße Linien. Und das Wetter Istanbul-

das allerdings behauptete heute morgen mein
Taxichauffeur- ist wie die Frauen...

Ja, die reine Patriarchenluft im Osten!
Und sie, Deine Stadtschreiber, Istanbul, die
türkischen, und erst recht wir Ausländer?

Ach Bykonstanbule, jeder
zerrt an Deinen vielfältigen
Rocken, vermerkt eilig ein Zugroß,
Zulaut, Dreck und die Vielzuvielen,
Kinder aus Anatolien, preist
Inseln der Stille, Eyüp, Mowenschrei,
Fliesen aus Iznik, Cafe Pierre Loti
(wieso?) und sie, die Haghia Sophia:
gelb, erhaben, erschreckend jung.

Wo bist Du zwischen Schädel
und Schminke? Was ist ein Gesicht?
Wir müssen anders sehen.

Wenn ich erschrecke, öfter, weil
Du bedeutender warst, sauberer,
schöner und, ach, geheimnisvoller-
als Epidemien Alltag waren
wie Feuerbrünste; als Eunuchen
den Harem hermetisch abschlossen
oder auch mal in Säcken im
weithinaus mondüberglänzten
Bosborus versenkten; als dickliche,
bartlang schnauzende Pascheas,
gestört bei Nelkenbeschnuppern
oder einer (nach Hochzeitssuppe/
Dem Sultan hat es gefallen/ Der
Imam fiel in Ohnmacht/ Frauenschenkel/
Hühnerbrust süß/ Frauennabel/ Gedrehter
Turban Verdauungswasserpfeife,
Gänsefederabnutzungsprozente
endlich gnädigst zu nehmen gruchten-

Verzeih diesem Romantiker seine
Ausfälle: Sehnsucht, Enttäuschung,
Hoffnung- was ist verzeihlicher?

Du könntest ihm vorwerfen: kämpfe
in dir um Stille; pflanze Grün mit
Freunden in Mexico City, Kairo
und Tel Aviv; verbrenne den Cöp
in New York; dezentralisiere
in Peking und Ankara; halte
die Luft sauber in Berlin, Athen;
hilf Kindern in Warschau und
Addis Abeba spielen und fege
vor deiner Tür. (Nur Denkmäler
bauen, überall, ist bequemer.)

Doch Wörter, Worte, Unsere
Engelszungen... Nur was anführt,
wird, du nennst es, Zuhause.

Im Yildiz-Park eine Kanderhand-
du gingst nur so für dich hin-
legt dir den Wiesenblumengewinn,
die Mutter lächelt freundlich von fern,
großmütig in Hand und Sinn.

Schwingst dich in den Wagen. Zum Tulpenfest!
Wie klopfst mit dem Frühling dein Blut.
Halt Tempolimit, sonst bist du zu früh
am 3. Beet oben, genau ach wie sie.
Neues Leben, wie bist du ihm gut.

Wie türkische Vorspeisen, ohne Zahl
sind Freunde um deinen Stuhl.
Und Mondglanz füllet den Garten, den Wein,
das Gespräch, und silbern Musik stimmt ein,
und du bist Istanbul.

von Dieter Glade
Türkisch von Türkis Noyan und Hülya Bilen

Yüksel Pazarkaya

AZ SEVGİYE DOYMUYOR

Deli boğa bu gönül
Az sevgiye doymuyor
Deli dana bu kalem
Az yazıya kanmıyor

Derde batmış bu baş
Az sevinci tatmıyor

Deli boğa bu gönül
Az güzele doymuyor
Deli dana bu mızrap
Az ezgiye kanmıyor

Korku sarmış bu baş
Az erinci bilmiyor

Savrulmuş yaban ele
Yer bilmez yol bilmez
Umudu talan hele
Gün bilmez yıl bilmez

Deli boğa bu gönül
Bağlamışlar kısıkrak

HUZNÜN PADİŞAHI

Hüznün padişahıyım
Payitahtım İstanbul
Ulufem hüznün
Kol kol dizilin

Hüznün üstadıyım
İşlerim eflatun
Boğaza karşı çıkar elimden
Boy boy akşamleyin

Hüznün taciriyim
Bülbülsüz ardıç
Tezgahımda kelepir
Yaklaşın bir bir

Döndüm sonsuz seferden
Kentimin yaşyımış hüznün
Çadır kurdum deryaya
Hükmünü sürmekteyim güzün

Lebâleb dam yedi tepe
Huzur kalmamış selvi diplerinde
Döğülmüş yüzüne gencin yaşının
Ben bu kentte hüzne dönmüşüm

SEVGİYİ SÖYLER

Habib için

Dil söyler
Kim dinler
Usanmaz us
Sevgi der
Dil dinler

Gönül der
Kim dinler
Usanmaz us
Sevinç der
Gül dinler

Us sevgi der
Dilden düşer
Gözden gönülden düşer
Dönüp bahar kimesne
Dil düşer gül bakar

Dinleyen kim
Kimim ben
Sen değilsem
Gül değilsem

EIN GESPRÄCH MIT R. SCHAMI

(Fortsetzung von S. 3)

Minderheit in einem Land lebt, ist das ein Spiegel dafür, wie die Mehrheit die Frage der Demokratie gelöst hat.

Dann kommt der nächste Teil deiner Frage: Wir müssen mit Geduld -das ist in der Geschichte immer so gewesen- die literaturkritik der Mehrheit betrachten, die langsam lernen muß, sich mit uns auseinanderzusetzen. Es gibt drei Formen von der falschen Auseinandersetzung mit unserer Literatur. Eine Form ist das Durchschweigen. Sie reden über den besten Roman nicht, über die besten Lyrikbände nicht, über die besten Märchen nicht. Das andere ist die mitleidvolle Haltung. So als wäre es süß, daß die Ausländer schreiben. Also, damit kann ich überhaupt nichts anfangen. Das dritte ist, die ganze Literatur, die ganze Kunst als soziale Dokumente des Sozialamtes zu begreifen, nicht als schöne Literatur, sondern nur zu sagen, „Ach, das stimmt eigentlich, für die kein Zimmer...“ Also, die ganze Erzählung muß nur belegen, daß der Inhalt stimmt. Aber wichtig ist für die Beurteilung der Form. Denn, soweit ein Literaturkritiker sich von der Beurteilung der Form entfernt, hat er die Literatur nicht anerkannt. Er soll mir nicht sagen, engagiert oder nicht engagiert, sondern er soll mir sagen, ob die Geschichte gelungen ist, ob das Gedicht gelungen ist und poetisch, esthetisch in Ordnung ist oder ob es Fehler in dem Gedicht, in dem Märchenaufbau gibt. Er

soll mir nicht sagen, daß ich mit meinem Märchen wirklich belege, welche Schwierigkeiten ich mit der Aufenthaltserlaubnis habe. Das ist meine Kritik an die Kritiker der Mehrheit, die sich davon durch Inhaltsdiskussion, durch Mitleid oder durch Todschweigen entfernen. Damit müssen wir Geduld haben. Ihnen unsere Literatur zur Verfügung zu stellen, bis sie auch ihre Lernprozesse machen. In Literaturzeitschriften, in Programmen usw. besteht die Möglichkeit, daß die Mehrheit der Literaturkritiker mit unserer Literatur in Berührung kommen.

M. Asar: Meine letzte Frage: Wie sind deine zukünftige Pläne?

R. Schami: Ich schreibe zur Zeit eine lange Geschichte. Es ist über mein Dorf, über den Verlust der Sprache. Aber es wird nicht so pathetisch sein, sondern eine Abenteuergeschichte mit einem Jugendlichen und Erwachsenen gedacht, damit die Jugendlichen hier mein Land durch die Literatur kennenlernen.

Eine zweite Geschichte läuft parallel, aber sie ist für nächstes Jahr. Es ist die Geschichte von onkel Salim und sie heißt „Die sieben Siegel der Zunge“. Sie wird beim Malik Verlag erscheinen. Das ist eine Geschichte in sieben Schritten und über die Ursachen, weshalb manche Menschen erzählen und weshalb manche Menschen dabei Schwierigkeiten haben. Das sind die Themen, die mich jetzt beschäftigen.

(baştarafı s. 21'de)

Bir anlatmaya başlarsan sabaha kadar bitmez. Bu günü, yarını düşünsene hayatım."

"Asıl beni çıldırtan... bugünü düşünmek! Dokuz yıldır beraberiz. Evli değiliz. Evli gibiyiz, neyimiz eksik. Çocuklarımız var güzel güzel, bizlere benzeyen. Sen ayrıldın kurtuldun. Ama ben kurtulamadım. Sana bir nikâh yapamıyorum. Bunun yükünü, ne dersek diyelim sen de ben de taşıyıp üzülmüyoruz. Yeri geliyor, aptalca dangalakça sataşmalar yüzünden kahroluyoruz. Eller gibi, para biriktirip hiç olmazsa bir ev alarak tapusunu senin üzerine geçirtemedim. En çok istediğim de bu işte... N'olur kesme sözümü. İyice boşaltayım içimi. Türkiye Cumhuriyeti yasalarına göre karım sayılan kadın, Ankara'da bir başka erkekle yaşıyor. Hem de inadına boşanmaya evet demiyor. Biliyorum ölse demez. Yalnız bir yıl evli kaldık. Yüzünü yalnız bir yıl gördüm. Boşanamıyoruz. İyi ki çocuğumuz olmadı."

Seher Aydın'ın göğsüne yasladığı başını kaldırıp iki elinin parmaklarını onun dalgalı saçlarına tüm sevecenliğiyle gezdirirken.

"Bırak bunları n'olursun. Yeni Boşanma Yasası çıkınca derdimiz bitecek. Hem sana ne oluyor? Ben bekliyorum da

sen mi bekleyemiyorsun? Hiç mi güzel şeyler düşünmezsin sen!?"

"Güzel düşünceğim günleri bekliyorum. Çabuk gelmiyor. Bu günü yaşıyoruz. Ama bu günü yaşadığımızın farkında bile değiliz. Git gel, git gel. Asker gibi hep görev yapıyoruz. Geçenlerde fabrikada biri -sivillikimde terziydim, tornacılığı burda belledim- dedi. Güle güle yıkıldım kahve otomatının yanına. Adam Türkiye'deki yaşamını sivillik, buradakini askerlik sayıyor. Hep yarını düşünerek rüya mı görmemi istiyorsun?. Şurda seninle tatlı tatlı konuşurken, beş para etmez ustabaşının asık suratı gözümün önüne gelip gelip gidiyor. Beni de kendilerine benzettiler. Ben de söylenen işten fazla sayıda iş yaparak göze girmeye çabalıyorum. Yeter artık. Göreceksin yapmayacağım. Çekeceğim hepsine restimi. Bakma boşalan şişeye. Hep bunları düşünerek içiyorum. Yavaş yavaş unutuyor, uyuyorum. Anla beni ne olur. Darılma, biliyorum çok üzüldüğünü."

Seher üzülmediğini, kızdığını hiç belli etmeden:

"Öleceksin böyle içe içe! Anlamıyorum nasıl böyle içip içip ertesi gün akort çıkarıyorsun?"

Ekim 83

Çocuklara Yazmak

(baştarafı s. 1'de)

Kent Kitaplığı'nın temsilcilerinden bir kurul oluştu. Bu kurul ilk elde özellikle Ruhr Bölgesi'nin yerli ve yabancı çocuk yazını üreticilerini (pratik kolaylık açısından) biraraya toplamaya çalışacak. Daha sonraki bir adım olarak soruna ilgi duyanları Federal düzeyde biraraya getirmenin yollarını arayacak. Her iki biraraya gelişinde de:

- Genel ve ortak bir değerlendirme yapmak,
- Yerli ve yabancı yazarlar arasında kalıcı diyaloglara olanak sunmak,
- Ortak bir çağrı çıkararak düzenlenecek "Çocuk Yazını Yarışması veya Kampanyası"na güçlü bir katılım sağlamak,
- Bu yazınsal ürünlerle yapılabilecek işleri kararlaştırmak

yolunda adımlar atılması beklentisi bulunuyor.

Bu girişim, tartışmaların içeriğini, değerlendirmesini, metinlerin formüle edilmesini, bir "Çocuk Yazını Yarışması" kararı alınması koşulunda seçici kurulların belirlenmesini, çağrılara uyarak toplantılara katılan çocuk yazını üreticilerine bırakıyor. Oluşturulan kurul sadece teknik hizmetleri görmekle yükümlü duyacak kendisini.

BİR DİLEK: ULAŞIR MI YERİNE?

Başta Federal Almanya'daki çocuk yazınımıza uzun yıllardan beri omuz veren, ürünleriyle bu alanda yüzümüzü güldüren yazarlarımız olmak üzere, çocuk yazını alanında kafa yoran, yazıp çizen tüm insanlarımızı, çeşitli kurullarda hizmetli veya yetkili olarak görev yapan, bu görevi gereği çocuk yazınıyla ilgilenen bilimcilerimize, yaygın organlarımızı konuyla ilgilenmeye, görüş bildirmeye, yaygın bir tartışma ortamının oluşmasına katkıda bulunmaya çağırıyoruz. Yoğun bir katılımı yürekte dileriz.

Örnek Yazar Orhan Kemal

(Baştarafı S. 8'de)

ona, ondan buna söz taşırdı. Bir de köriklerlerdi üstelik. Nelerine tanık oldum sonraları. Kopmazlardı, kopmadılar birbirlerinden. Özellikle Yaşar Kemal, tıpkı Orhan Kemal'in romanlarındaki, öykülerindeki "güzel insanlar" gibi, dar ve zor günlerde sırt sırta verip dayanışmayı uyguluyordu. Orhan Kemal çok onurluydu, yardım gibi anlaşılan, anlaşılacak dayanışmalara sıkı biçimde kapalıydı. Kira ödenemiyor, kömür alınmıyor, yeni borçlar bulunamıyor.. Sanırım bütün yaşamında sadece birkaç oyun oynandıktan sonra eli biraz para gördü. Yaşar'dan "daha yakın" dostları vardı: " Şöyle etkiledik, böyle etkiledik de, Basınköy'deki evi aldırık!" diyorlardı. Güya sınırsız paralar geçmişti eline de, Orhan Kemal hepsini içkiye vur patlasın çal oynasın sefalara yatırmıştı. Nuriye hanım daha iyi bilir, bir gün inşallah tam bütün anlatır bunları.. Koşullar bu derece olumsuzken bile çocuklarının hepsini iyi yetiştirdiler...

İki kez Sait Faik Ödülü, Türk Dil Kurumu Ödülü, en iyi oyun yazarı ödülü... bir sürü ödüller kazandı, ama en iyi Ödülü halktan aldıydı. Yüzde sekseni okuma yazmasız bırakılmış halkımız onu çok seviyordu, ama yazın ve yayın dünyasının ilkel örgütlenişinde payına düşen azın azıydı. Gene de umudu, tıpkı Nazım Hikmet gibi sürekli umudu verdi okurlarına. Bize geldiği günlerde: "Halimizden yakınmaya gerek yok, her zorluğa karşın yazarlık önemli, hele bizim için, zorunlu. Görevimizi yapacağız. Daha iyi günleri bizler de bir şeyler yaparak getireceğiz.." derdi. Büyüklerin rolünü ve yükünü üstlenmiş çocuk kahramanlarını özellikle nasıl sevgiyle, insanın aslının pırıl pırlılığını göstererek anlatmıştır, şaşarım.

Önemli yapıtlarından biri olan "Murtaza'da, Murtazalığın çıkar yol olmadığını, çıkaryolun el ele, sırt sırta dayanışmalı savaşimler olduğunu, en başta işçi-

ler olmak üzere, halkımız en iyi onun yapıtlarından anlamıştır.

Düşündükçe içimdeki acı büyüyor. Bu müthiş insan sadece 56 yıl yaşayabildi. Ondandır göçüp gidenler de öyle değil mi? Sabahattin Ali 41, Orhan Veli 34, Sait Faik 54... Nedir 56 yıl özellikle bir romancı için? Tolstoy, Anna Karolina'yı, Savaş ve Barış'ı kaç yaşlarında yazdı, düşünün. Üstelik çoğu hastalıklarla, sürekli izlenmelerle, tutuklanmalarla, cezaevlerinde çile doldurmakla, cezaevlerinden kurtulup güya özgür olduğu yıllarda da yoksunluklarla geçmiş 56 yıllık bir yaşamda 50'den çok yapıt vermeyi başardı gene de...

Bir gezi sırasında hastalanıp hastaneye kaldırıldığı Sofya'da 2 Haziran 1970 günü ölünce, kara yoluyla Edirne üstünden yurda getirilirken, Trakya topraklarında bir grup işçi yola çıktı: "Biz işçiler sana minnettarız" yazılı bir çiçek demetini tabutuna koydular. Halkına hizmet için yürüdüğü yol sürekli kesilen yazarın en büyük ödülü budur. Öğrencisi durumunda olan biz yazarlar da minnettarız O'na.

Onun için yazarlık onur demekti O her zaman onurlu kaldı, doğru kaldı. Onun yüreğinin temizliği dışına vururdu. Her zaman temiz, her zaman düzgün giyinirdi. Her zaman bir işçi gibi çalıştı. O sadece bizim kuşağın değil, bizden sonraki kuşağın, kuşakların da örnek yazardır.

Halkımız onu her geçen gün daha çok okuyor, daha çok seviyor. Niçin? Elbette, yapıtlarında önünü aydınlatan ışığı bulduğu için..

O edebiyatımızın büyük yıldızlarından biridir. Işığı bol olsun!..

Not: 1989'da yayımlanacak bir kitapta yer alacak bu yazıda kendi anılarından da söz edeceğim, o kitabın planı yüzündendir. Okurlarımın hoşgörmesini dilerim. -FB.-

"GÖÇMEN KÜLTÜRÜ
VE EDEBİYATI"
ÜZERİNE
BİR AÇIKOTURUM

4. Temmuz, Cuma günü Köln'de "Göçmen Kültürü ve Edebiyatı" konulu bir açıkloturum yapıldı. Köln Öğretmenler Derneği tarafından düzenlenen açıkloturuma Dursun Akçam, Ömer Polat ve Yaşar Miraç katıldılar. Fakir Baykurt, Yüksel Pazarkaya ve Demir Özlü'nün davet edilmiş olmalarına rağmen gelememelelerine karşın, Pen Klüp toplantısı nedeniyle F. Almanya'da bulunan Demirtaş Ceyhan ve başka bir amaçla Köln'e gelen Nihat Behram da podyumda konuk olarak yer aldılar.

Açıkloturumun asıl konusu üzerine hemen hiçbir ciddi tartışmanın yapılmadığı toplantı ne yazık ki çoğu zaman olduğu gibi bilimsel hiçbir temele, hiçbir araştırma ve ön hazırlığa dayanmayan tartışmalarla geçti. Çok sayıda edebiyatseverin izleyici olarak katıldığı açıkloturumda söz alıp konuşmak isteyenlere de fırsat verilmedi.

Köln açıkloturumu bu konuda bilimsel çalışma, araştırma ve tartışmaların Türkçe dilindeki eksikliğini bir kez daha gözler önüne serdi.

DUYURU

FİDEF 1986 ve 1987 yılı çalışmalarında kullanılmak üzere afiş yapılması için ressam, grafikçi ve fotoğrafçılardan yardım rica ediyor. 4 ayrı konuda yapılacak istenen afişler barış, yerel düzeyde seçme ve seçilme hakkı, Newroz ve FİDEF'in 10. kuruluş yılı (1987) kutlamalarını içermektedir.

Afiş yapımına yardımcı olmak isteyenlerin FİDEF Genel Merkezinden bilgi istemeleri rica ediliyor. Basılacak her afiş için, öneri sahibine dayanışma amacıyla 500,- DM ödenecektir.

FİDEF
Kültür Sekreterliği
Tel.: (0211) 66 42 84

Edebiyat ve kültür bulmacası

?

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

SOLDAN SAĞA

1) Haziran ayı içinde yitirdiğimiz ünlü bir hikaye ve oyun yazarımızdır. Türkiye'de epik tiyatronun yerleşmesine büyük katkıları olmuş yazarımızın başlıca eserleri arasında: Keşanlı Ali Destanı, Yaşasın Demokrasi, Şişhane'ye Yağmur Yağıyordu, Ayışığında Ça-10 Işıkur, Onikiye Bir Var, Deveku-11 şuna Mektuplar, Koçınalar, Ser-12 sem Kocanın Kurnaz Karısı önemli yer tutar.

2) Önem ya da değer bakımından gitgide yükselen bir sıra basamakların her biri - tersi, bir işin, bir sorumluluğun bedeli anlamına bir sözcük 3) Kılık kıyafette itinalı, zarif - tersi, müslümanların topluca ibadet ettikleri bina - bir harfin okunuşu 4) 1922 yılında doğan bir oyun yazarımızın soyadı. Eserleri arasında "Tanrılar ve İnsanlar", "Korku", "Hürrem Sultan", "Yalan", "Toroslardan Öteye", "Tohum ve Toprak" başta gelir - Bir halk topluluğu 5) Bebek yemeği - Futbolda topa vurma - Bir cetvel türü 6) Erzincan'da bir ilçe 7) Bir kurulda görüşülmesi gereken karar, yönetmelik gibi şeylerin öneri halindeki biçimi 8) Ters, kesin 9) Kimyada magnezyumun simgesi - Soyadı Uyguner olan bir edebiyat eleştirmenimizdir. Sait Faik, Orhan Veli, Yahya Kemal Beyatlı, Halide Edip Adıvar, Sabahattin Ali gibi yazar ve şairlerimizin edebi kişiliğini inceleyen kitaplarıyla tanınır. Ayrıca hikaye ve roman da yazan yazarımızın eserleri arasında "Şarkılar Hep Seni Söyler" adlı romanı önemli yer tutar. 10) Kuzey komşumuz olan bir devletin sınırları içinde yaşayan bir halk topluluğu - Ters, sanat - Ter-si Almandada "teyze", "hala" 11) Aldırış etmek, önem vermek anlamına gelen bir sözcük - Ters, yeterli olmayan - Ters eski Türkçede su 12) Ege'de Yunanistan sınırları içinde bir ada - Türk resimli roman kahramanlarından birinin adı.

YUKARDAN AŞAĞIYA

1) Ünlü "Merdiven" siirinin yazarının soyadı. Şiirleri "Piyale ve "Göl Saatleri" adlı kitaplarda toplanan şairin gezi notlarını içeren "Frankfurt Seyahatnamesi" adlı bir kitabı da bulunmaktadır. - "Demir ve Bebek", "Yürekte Bukağı" adlı yapıtların yazarı olan bir çağdaş kadın hikayecimizin önadı. 2) Çeşitli hastalıklardan korunmak için alınan ilaç - Maksim Gorki'nin ünlü bir romanının adı - Ters, tahılın öğütülmüş hali. 3) Ters, "Bizim Köy" adlı romanıyla tanınmış bir yazarımızın soyadı - Ters, iskambil kağıdında birli - "Konuşma!" adlı emir. 4) Federal Almanya'da para biriminin kısa yazılışı - Sucu - Arapçada su. 5) Altının simgesi - Doğu Anadolu'da bir il. 6) Hayvan barınağı - Bir nota - İnce deri, saydam ince kabuk. 7) Seyretmek anlamında eski Türkçe bir sözcük. - Ters, su. 8) Fakat anlamında bir sözcük. - Yüce. - Uzay. 9) "Bu sevdâ ölmek", "Sevgi Ekmektir" adlı hikaye kitaplarıyla tanınan çağdaş bir yazarımızın önadı. - Müslümanların gün boyu oruç tuttuktan sonra yedikleri akşam yemeği. 10) Rütbesiz asker. - Ne fazla, ne az olan miktar. 11) Doktorların hastalara yazdığı ilaç kağıdı. - Bir taşıt aracı. 12) Ters, Haziran ayı içinde ölen, dilimize dünya edebiyatından İlya Ehrenburg, Kazancakis, Vasconselos, Vasili Vasilikos, Konstantin Simonov gibi ünlü edebiyatçıların yapıtlarını kazandıran bir edebiyat adamı ve gazetecinin soyadı. - Bir renk. - Bab-ı Ali'de bir boyalı gazete.

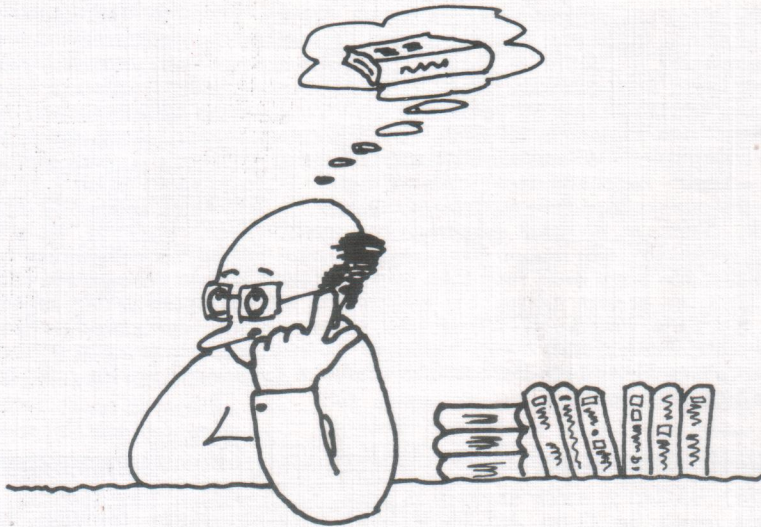
GEÇEN BULMACANIN ÇÖZÜMÜ

SOLDAN SAĞA: 1) Fakir Baykurt 2) üzüm, Na 3) rekabet, eter 4) üroloji, su 5) Yekta 6) Etna, emek, an 7) mi, Ari, pas 8) halat, esame 9) Akçam 10) Salah, tunç 11) aba Kanık 12) ki, Halide, ak

YUKARDAN AŞAĞIYA: 1) Füzuran, İsak 2) Azer, Nit, abi 3) kükürt, asla 4) imal 5) bo, AA, /0 ejderha, ki 7) anti, mi, laik 8) ay, ye, çe, na 9) eşek, hitam 10) Kutlu Pamuk 11) saat 12) Turan Selçuk

Geçen sayımızdaki bulmacanın doğru çözümünü bize ulaştıran "Dergi" okurlarına da ilk kez olduğu gibi birer kitap armağan ettik. Bu kez bulmacamızın doğru çözümünü 1 Eylül tarihine kadar bize ulaştıran okurlarımıza bu sayıda adı geçen yazarlardan birer kitap armağan edeceğiz.

"NEREDEN KİTAP TEMİN EDERİM?" DİYE DÜŞÜNMEYİN

HERTÜRLÜ KİTAP İSTEGİNİZDE HİZMETİNİZDEYİZ!

KAYNAR GmbH
Verlag und Versandbuchhandlung
Hansastr. 86, D-4100 Duisburg 1
Telefon: (0203) 33 17 95